

POWIAT NOWOMIEJSKI

**POWIATOWY PROGRAM DZIAŁAŃ
NA RZECZ OSÓB
Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI
NA LATA 2026-2030**

1. WSTĘP	3
2. Podstawy prawne programu	4
3. Zdefiniowanie niepełnosprawności	8
3.1. Niepełnosprawność i orzecznictwo	40
3.2. Analiza danych statystycznych	42
4. Edukacja osób z niepełnosprawnościami	20
5. Osoby z niepełnosprawnościami w systemie pomocy społecznej	27
6. Organizacja dowozu dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami do szkół	31
7. Opieka zdrowotna i rehabilitacja	32
7.1. Placówki i punkty rehabilitacji	33
8. Warsztat Terapii Zajęciowej	34
9. Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy	36
10. Dom Pomocy Społecznej	37
11. Rehabilitacja społeczna i zawodowa	38
11.1. Program "Aktywny samorząd"	42
11.2. "Program wyrównywania różnic między regionami III"	45
11.3. Program "Samodzielność-Aktywność-Mobilność"	46
11.4. Program "Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych"	47
12. Współpraca z organizacjami pozarządowymi	48
13. Infrastruktura i znoszenie barier	51
14. Analiza SWOT	52
15. Wizja programu	54
16. Cele strategiczne, operacyjne, kierunki działań	55
17. Monitoring i ewaluacja programu	59
18. Źródła finansowania programu	59
19. Podsumowanie	60
20. Spis tabel	61

1. WSTĘP

Opracowanie i realizacja powiatowego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych jest obowiązkiem ustawowym. Zgodnie z art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. 2025 r. poz. 913 ze zm.) jest to jedno z zadań powiatu.

Kreowanie lokalnej polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami w zakresie zapobiegania niepełnosprawności, łagodzenia jej skutków, rehabilitacji, a także realizacji zadań zmierzających do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym stanowi ważne zadanie władz samorządowych.

Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2026–2030, zwany dalej Programem, jest wieloletnim dokumentem określającym kierunki polityki społecznej wobec osób z niepełnosprawnościami z terenu powiatu nowomiejskiego.

Celem dokumentu jest nie tylko diagnoza i ocena sytuacji osób z niepełnosprawnościami, wskazanie dotychczasowych działań podejmowanych na rzecz tej grupy społecznej, określenie głównych założeń i celów, lecz także zdefiniowanie podmiotów realizujących inicjatywy w tym zakresie. Aby osiągnąć możliwie najlepsze efekty działań, istotne jest włączenie w jego realizację szerokiego grona interesariuszy.

Rolą Programu jest stworzenie warunków oraz zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami takiego wsparcia, które umożliwi maksymalne wykorzystanie ich potencjalnych możliwości, prowadzące do osiągnięcia jak największej samodzielności życiowej i aktywności społecznej.

Niniejszy Program stanowi kontynuację i rozwinięcie kierunków, jakie zostały wytyczone w *Powiatowym Programie Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2021-2025 w Powiecie Nowomiejskim*. Wpisuje się również w założenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Nowomiejskiego na lata 2021-2026* oraz jest odpowiedzią na pojawiające się potrzeby osób z niepełnosprawnościami, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym.

2. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

Kwestia osób z niepełnosprawnościami znajduje swoje odzwierciedlenie w szeregu różnych ustaw, które nie tylko definiują ich prawa, ale także wprowadzają mechanizmy wsparcia oraz integracji społecznej mające na celu zapewnienie im godnego życia i równego dostępu do różnych sfer życia publicznego.

Najważniejszym źródłem prawa w hierarchii aktów prawnych obowiązujących w Polsce jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku. Określa ona m.in. wolności, prawa i obowiązki człowieka, a przede wszystkim wskazuje, że wszyscy obywatele są równi wobec praw i obowiązków, nikt nie może być dyskryminowany z jakiegokolwiek przyczyny w życiu społecznym, zawodowym i gospodarczym.

W dniu 1 sierpnia 1997 r. Sejm RP przyjął Uchwałę – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, która potwierdza równy dostęp do praw i swobód obywatelskich dla osób niepełnosprawnych, a także określa ich prawa kardynalne. Karta stanowi akt ogólny, który jest zgodny ze standardami prawa europejskiego.

System orzekania o niepełnosprawności w Polsce jest niejednolity. Określają go dwa podstawowe akty prawne:

- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 ze zm.) w art. 2 pkt. 10 definiuje niepełnosprawność jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. W art. 3 określone zostały stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki, z kolei w art. 4a dodano, że osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, to znaczy, wydaje się orzeczenie o niepełnosprawności bez ustalania jej stopnia.

Organami orzekającymi niepełnosprawność są powiatowe (I instancja) i wojewódzkie (II instancja) zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności. Ostateczną instancją są rejonowe sądy pracy i ubezpieczeń społecznych.

- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. 2025 r. poz. 1749 ze zm.) w art. 12 definiuje osobę niezdolną do pracy jako taką, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Orzeczenia lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

podlegają przełożeniu na orzeczenia o stopniu niepełnosprawności zgodnie z art. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, orzeczenia o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym wydawane przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przed 1 stycznia 1998 r. podlegają przełożeniu na orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, jeżeli nie utraciły mocy.

Współczesne ustawodawstwo odchodzi od postrzegania niepełnosprawności jako wyłącznie problemu jednostki na rzecz uznania jej za kwestię systemową i społeczną wymagającą kompleksowego podejścia prawnego. Kwestia praw, potrzeb oraz integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami nie jest w dzisiejszym świecie zagadnieniem marginalnym lecz stanowi istotny element debaty publicznej i polityki państwa. Jej znaczenie przejawia się w licznych aktach prawnych, które na różnych poziomach – od międzynarodowego, przez konstytucyjny, po sektorowe ustawy – regulują status i uprawnienia tej grupy społecznej.

Kwestie dotyczące osób z niepełnosprawnościami są uregulowane w różnych aktach prawnych, które stanowią fundament wsparcia i ochrony ich praw. Główną ustawą dotyczącą osób niepełnosprawnych w Polsce jest ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Ustawa określa w szczególności zasady rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami, instrumenty wspierające ich zatrudnianie, zadania administracji publicznej i instytucji rynku pracy, a także zasady funkcjonowania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, dalej zwanym PFRON. Jej celem jest umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami pełnego uczestnictwa w życiu zawodowym, społecznym i publicznym, w szczególności poprzez likwidację barier oraz tworzenie warunków sprzyjających samodzielności i aktywizacji.

Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1214 z późn. zm.) stanowi podstawowy akt prawny systemu pomocy społecznej w Polsce. Definiuje pomoc społeczną jako instytucję polityki społecznej państwa, której celem jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Ustawa wskazuje, że pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej współpracując w tym zakresie – na zasadzie partnerstwa – z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Celem pomocy społecznej jest wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do

zaspokojenia niezbędnych potrzeb oraz umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa zarówno na jednostkach samorządu terytorialnego (gminach i powiatach), jak i na organach administracji rządowej – w zakresie określonym ustawą. Powiaty realizują m.in. zadania z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami, prowadzą powiatowe centra pomocy rodzinie, organizują domy pomocy społecznej i ośrodki wsparcia, a także współpracują z organizacjami pozarządowymi w realizacji programów celowych finansowanych z budżetu państwa i środków PFRON.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r. (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 917 z późn. zm.) definiuje ochronę zdrowia psychicznego jako działania obejmujące w szczególności: promocję zdrowia psychicznego, zapobieganie zaburzeniom psychicznym, zapewnianie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki oraz pomocy, a także kształtowanie właściwych postaw społecznych wobec tych osób. W preambule ustawy podkreślono, że *„zdrowie psychiczne jest fundamentalnym dobrem osobistym człowieka, a ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi należy do obowiązków państwa”*. Jednostki samorządu terytorialnego, w tym powiat, realizują zadania z zakresu ochrony zdrowia psychicznego poprzez opracowywanie i wdrażanie lokalnych programów, wspieranie środowiskowych form opieki psychiatrycznej oraz współpracę z organizacjami społecznymi, podmiotami leczniczymi i instytucjami pomocy społecznej.

Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1208 z późn. zm.) określa warunki nabywania prawa do świadczeń rodzinnych oraz zasady ich ustalania, przyznawania i wypłacania. Świadczeniami rodzinnymi są m.in.: zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego, świadczenia opiekuńcze (zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne oraz inne świadczenia opiekuńcze przewidziane ustawą), zasiłek dla opiekuna osoby niepełnosprawnej, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, świadczenie rodzicielskie oraz inne świadczenia przewidziane ustawą. Celem ustawy jest zapewnienie rodzinom wsparcia finansowego w wychowaniu dzieci, a także w sytuacjach wymagających szczególnej pomocy, zwłaszcza w przypadku niepełnosprawności dziecka lub trudnej sytuacji życiowej.

Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 620 z późn. zm.) w art. 1 ust. 2 mówi, że zadania państwa w zakresie aktywności zawodowej, wspierania zatrudnienia i rynku pracy są realizowane w celu m.in.: *„wzmacniania integracji i solidarności społecznej”*. Ustawa przewiduje rozszerzenie instrumentów rynku pracy

— szkolenia, kursy, formy aktywizacji — dla grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy, do których zaliczane są osoby niepełnosprawne. Wprowadza także szczególne rozwiązania dla osób niepełnosprawnych: np. pierwszeństwo w skierowaniu do form pomocy, wydłużony okres prawa do zasiłku dla bezrobotnych tej grupy (z 180 do 365 dni). Przepisy przewidują także możliwość dla pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne do korzystania ze wsparcia (np. doposażenia stanowiska pracy, refundacji części kosztów wynagrodzenia) — co jest bardzo istotne z punktu widzenia systemu aktywizacji zawodowej.

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1411) określa środki służące zapewnianiu dostępności oraz obowiązki podmiotów publicznych w tym zakresie. Posługuje się pojęciem „osoba ze szczególnymi potrzebami”, które ma szerszy zakres niż „osoba z niepełnosprawnością” — obejmuje m.in. osoby starsze, osoby z czasowymi ograniczeniami mobilności czy rodziców z małymi dziećmi. Ustawa koncentruje się na eliminowaniu barier architektonicznych, cyfrowych oraz informacyjno-komunikacyjnych, które mogą utrudniać osobom ze szczególnymi potrzebami udział w życiu społecznym, zawodowym i publicznym. W art. 6 wskazano minimalne wymagania służące zapewnianiu dostępności w każdym z tych obszarów. Ponadto ustawa nakłada na podmioty publiczne konkretne obowiązki organizacyjne i proceduralne, w tym: powołanie koordynatora ds. dostępności, sporządzenie i opublikowanie deklaracji dostępności, przygotowanie planu działania na rzecz poprawy dostępności oraz prowadzenie raportów i ewaluacji dotyczących stanu dostępności. Osoby ze szczególnymi potrzebami (lub ich przedstawiciele) mają również prawo złożyć do podmiotu publicznego wnioski o zapewnienie dostępności.

Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1829) określa uprawnienia kobiet w ciąży i rodzin do wsparcia w zakresie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej oraz instrumentów polityki na rzecz rodziny. Przepisy te stosuje się także wobec kobiet w ciąży powikłanej, w sytuacjach niepowodzeń położniczych oraz rodzin dzieci z ciężkimi i nieodwracalnymi schorzeniami lub chorobami zagrażającymi życiu powstałymi prenatalnie lub w czasie porodu — zarówno w treści ustawy, jak i w praktyce realizacji programu kompleksowego wsparcia „Za życiem”. W ramach przewidzianego wsparcia ustawa zapewnia kobietom w ciąży dostęp do diagnostyki prenatalnej oraz odpowiednich świadczeń opieki zdrowotnej w okresie ciąży, porodu i połogu, przewiduje jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia się dziecka z określonym schorzeniem, a także gwarantuje dostęp do usług koordynacyjno-opiekuńczo-rehabilitacyjnych dla dziecka, tworząc

tym samym kompleksowy system wsparcia dla rodzin wymagających szczególnej pomocy.

3. ZDEFINIOWANIE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W każdym społeczeństwie żyje określona liczba osób, która z powodu różnych chorób, wad wrodzonych i dziedzicznych, niewłaściwych warunków lub trybu życia, a także z powodu wszelkiego rodzaju wypadków nie posiada pełnej sprawności fizycznej lub psychicznej. Osoby te nazywane są „osobami z niepełnosprawnościami”, przy czym niepełnosprawność rozumiana jest jako czasowe lub trwałe obniżenie sprawności psychofizycznych funkcji organizmu.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. została ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską dnia 6 września 2012 r. (t.j. Dz.U. 2012 r. poz. 1169). Zgodnie z art. 1 Konwencji do osób niepełnosprawnych zalicza się osoby, które mają długotrwale obniżoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać ich pełny i skuteczny udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami. Celem Konwencji jest promowanie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka przez osoby z niepełnosprawnościami oraz poszanowania ich godności.

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, przyjęta uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. (M.P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) uznaje, że osoby niepełnosprawne — czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi — mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji. Karta określa podstawowe prawa osób z niepełnosprawnościami, w tym prawo dostępu do edukacji, pracy, rehabilitacji, opieki zdrowotnej, życia publicznego i informacji, a także prawo do życia w środowisku wolnym od barier architektonicznych, komunikacyjnych i społecznych.

Zgodnie z podejściem przyjętym przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) w Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF, 2001), niepełnosprawność rozumiana jest jako złożony wynik interakcji między stanem zdrowia danej osoby, a czynnikami osobistymi i środowiskowymi, które mogą ograniczać jej aktywność lub uczestnictwo w życiu społecznym. WHO wyróżnia trzy zasadnicze komponenty funkcjonowania człowieka:

- funkcje i struktury ciała – obejmujące fizjologiczne i anatomiczne aspekty organizmu, których uszkodzenie może prowadzić do ograniczeń w działaniu,
- aktywność – odnoszącą się do wykonywania zadań i działań przez jednostkę w codziennym życiu, w tym w zakresie nauki, pracy i samoobsługi,
- uczestnictwo (partycypację) – oznaczające zaangażowanie w sytuacje życiowe i społeczne, w tym możliwość podejmowania ról społecznych na równych zasadach z innymi.

Zgodnie z definicją WHO niepełnosprawność nie jest wyłącznie konsekwencją choroby lub uszkodzenia organizmu, lecz wynika z interakcji pomiędzy stanem zdrowia jednostki, a barierami środowiskowymi i społecznymi.

W ujęciu funkcjonalnym niepełnosprawność może występować w różnym stopniu i zakresie w trzech wymiarach funkcjonowania człowieka: biologicznym, osobistym i społecznym. Stopień jej nasilenia zależy od czynników środowiskowych i indywidualnych.

W ujęciu funkcjonalnym wymiar biologiczny odnosi się do ograniczeń w funkcjonowaniu organizmu, osobisty – do trudności w wykonywaniu codziennych czynności i pełnieniu ról życiowych, natomiast społeczny – do ograniczeń w uczestnictwie w życiu społecznym i zawodowym.

Do czynników środowiskowych zalicza się m.in. warunki fizyczne i społeczne w miejscu zamieszkania, bariery architektoniczne i urbanistyczne, ograniczony dostęp do obiektów użyteczności publicznej, edukacji, rehabilitacji oraz wsparcia społecznego.

Czynniki indywidualne obejmują m.in. wiek, płeć, poziom wykształcenia, wykonywany zawód, doświadczenie życiowe oraz aktualną sytuację zdrowotną i społeczną.

W literaturze przedmiotu wyróżnia się również podział na:

- niepełnosprawność prawną – odnoszącą się do osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności wydane przez właściwy organ,
- niepełnosprawność biologiczną – dotyczącą osób, które odczuwają ograniczenia w codziennym funkcjonowaniu mimo braku formalnego orzeczenia.

W zależności od rodzaju wyróżnia się:

- niepełnosprawność sensoryczną – wynikającą z uszkodzenia narządów zmysłów, przede wszystkim wzroku lub słuchu; obejmuje m.in. osoby niewidome, słabowidzące, niesłyszące i słabosłyszące,
- niepełnosprawność fizyczną – związaną z uszkodzeniem narządu ruchu lub przewlekłymi chorobami narządów wewnętrznych, które ograniczają sprawność funkcjonalną organizmu,

- niepełnosprawność intelektualną – dotyczącą osób z obniżonym poziomem funkcjonowania intelektualnego wynikającym z wrodzonego lub nabytego uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego, które wpływa na zdolność uczenia się, rozumienia i adaptacji społecznej,
- niepełnosprawność sprzężoną – obejmującą osoby doświadczające więcej niż jednego rodzaju niepełnosprawności, np. równoczesnego uszkodzenia narządu ruchu i zmysłów.

Niepełnosprawność, niezależnie od jej rodzaju i stopnia, może wpływać na wszystkie obszary życia człowieka ograniczając jego aktywność i uczestnictwo społeczne, jednak przy odpowiednim wsparciu środowiskowym i systemowym osoby z niepełnosprawnościami mogą prowadzić samodzielne, aktywne i satysfakcjonujące życie.

3.1. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I ORZECZNICTWO

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych definiuje niepełnosprawność jako trwałą lub długotrwałą niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Zgodnie z ustawą wyróżnia się trzy stopnie niepełnosprawności:

- znaczny stopień niepełnosprawności – obejmuje osoby z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolne do pracy albo zdolne do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej, wymagające – w celu pełnienia ról społecznych – stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji,
- umiarkowany stopień niepełnosprawności – obejmuje osoby z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolne do pracy albo zdolne do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej wymagające czasowej lub częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych,
- lekki stopień niepełnosprawności – obejmuje osoby, u których naruszenie sprawności organizmu powoduje istotne obniżenie zdolności do wykonywania pracy w porównaniu z osobami o podobnych kwalifikacjach zawodowych i pełnej sprawności psychofizycznej lub które mają ograniczenia w pełnieniu ról społecznych, dające się kompensować przy użyciu przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych lub technicznych.

Zgodnie z § 32 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności przyczynę niepełnosprawności oznacza się następująco:

- 01 – U - upośledzenie umysłowe,
- 02 – P - choroby psychiczne,
- 03 – L - zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu,
- 04 – O - choroby narządu wzroku,
- 05 – R - upośledzenie narządu ruchu,
- 06 – E – epilepsja,
- 07 – S - choroby układu oddechowego i krążenia,
- 08 – T - choroby układu pokarmowego,
- 09 – M - choroby układu moczowo – pęciowego,
- 10 – N - choroby neurologiczne,
- 11 - I - inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego,
- 12 – C - całościowe zaburzenia rozwojowe.

Podsumowując, osoby z niepełnosprawnościami stanowią grupę wewnątrznie zróżnicowaną pod wieloma względami, m.in. rodzaju i stopnia niepełnosprawności, wieku, poziomu wykształcenia, miejsca zamieszkania, sytuacji rodzinnej oraz aktywności zawodowej. Zróżnicowanie to wymaga indywidualnego podejścia oraz dostosowania form wsparcia do potrzeb i możliwości poszczególnych beneficjentów.

Z uwagi na stan zdrowia oraz ograniczone możliwości uczestnictwa w życiu społecznym, systemie edukacji i rynku pracy, osoby te często osiągają niższy poziom wykształcenia, mają ograniczony dostęp do zatrudnienia i wykazują niższą aktywność zawodową. Prowadzi to do zwiększonego ryzyka ubóstwa, zależności od świadczeń społecznych oraz wykluczenia społecznego.

Działania podejmowane na rzecz tej grupy społecznej, zarówno w obszarze rehabilitacji społecznej i zawodowej, jak i w zakresie kształtowania pozytywnych postaw społecznych, przyczyniają się do zwiększenia ich samodzielności i aktywności życiowej. Kluczowe znaczenie ma również wspieranie rodzin, które często pełnią istotną rolę w procesie rehabilitacji i integracji społecznej. Osoby z niepełnosprawnościami oraz ich rodziny stanowią integralną część lokalnej społeczności. Dlatego niezbędne jest tworzenie warunków sprzyjających ich aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym, zawodowym i publicznym, z poszanowaniem zasad równości szans oraz dostępności.

3.2. ANALIZA DANYCH STATYSTYCZNYCH

W związku z tym, że w systemie prawnym istnieje kilka instytucji orzekających o niepełnosprawności, sporządzenie pełnej diagnozy skali zjawiska niepełnosprawności jest niezwykle trudne. Dodatkową trudność stanowi brak aktualnych danych. Źródłem ostatnich szczegółowych danych dotyczących wskaźników niepełnosprawności był Narodowy Spis Powszechny (NSP), który jest przeprowadzany co 10 lat. Ostatni spis pochodzi z 2021 r. Według danych NSP populacja osób z niepełnosprawnościami w Polsce wynosiła około 5,44 mln osób (14,33% ogółu ludności kraju). Nieco większy odsetek stanowiły osoby z niepełnosprawnościami w województwie warmińsko-mazurskim 15,14%, a w powiecie nowomiejskim odsetek ten był jeszcze wyższy i wynosił 17,81% ogółu mieszkańców. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Statystyki osób z niepełnosprawnością – NSP 2021

	Liczba mieszkańców ogółem	Liczba osób z niepełnosprawnością (razem)	% osób z niepełnosprawnością w populacji
Polska	38 036 118	5 447 548	14,33%
Województwo warmińsko - mazurskie	1 382 232	209 203	15,14%
Powiat nowomiejski	42 719	7 607	17,81%

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego, NSP 2021

Należy tu zaznaczyć, że zgodnie z zastosowanym w NSP z 2021 r. podziałem badani mogli wskazać czy ich niepełnosprawność została ustalona prawnie to znaczy, czy przez uprawniony organ zostało wydane orzeczenie o niepełnosprawności i jest ono aktualne, bądź czy niepełnosprawność jest tylko biologiczna to znaczy, osoba ma lub odczuwa całkowicie lub poważnie ograniczoną, w stosunku do wieku, zdolność do wykonywania podstawowych czynności jednak nie posiada orzeczenia.

Z danych NSP z 2021 roku wynika, że w powiecie nowomiejskim 75,27% ogółu osób z niepełnosprawnościami tj. 5 726 osób stanowiły osoby z niepełnosprawnością prawną, natomiast 24,73% tj. 1 881 — osoby z niepełnosprawnością biologiczną. Dla porównania w województwie warmińsko-mazurskim 69,27% ogółu osób z niepełnosprawnościami, tj. 144 916 posiadało niepełnosprawność prawną, natomiast 30,73% tj. 64 287 — niepełnosprawność biologiczną.

Strukturę wiekową populacji osób z niepełnosprawnościami powiatu nowomiejskiego według płci i grup ekonomicznych przedstawia tabela 2. Największą grupę stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym – 3 872. Analizując dane warto zauważyć, że w grupie obejmującej

wiek produkcyjny dominują mężczyźni (jest ich o 625 więcej niż kobiet), sytuacja odwraca się w przypadku grupy osób w wieku poprodukcyjnym – tu widoczna jest zdecydowana przewaga kobiet, jest ich więcej o 1 206 osób.

Tabela 2. Podział osób z niepełnosprawnością według płci i ekonomicznych grup wieku

Wiek osób niepełnosprawnych	Niepełnosprawność prawna i biologiczna		
	Razem	Kobiety	Mężczyźni
przedprodukcyjnym	454	189	265
produkcyjnym	3 281	1 328	1 953
poprodukcyjnym	3 872	2 539	1 333

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego, NSP 2021

Największa grupa osób z niepełnosprawnościami, zarówno kobiet, jak i mężczyzn, zamieszkuje tereny wiejskie. Przyczyn takiego stanu można upatrywać w migracji młodych osób do większych ośrodków miejskich, gdzie często pozostają na stałe, co przyczynia się do trwałego odpływu tej grupy ludności z obszarów wiejskich. Istotne znaczenie mają również proces starzenia się populacji oraz niski przyrost naturalny, które w konsekwencji prowadzą do depopulacji i zmian w strukturze demograficznej tych terenów. Podział uwzględniający kryterium płci i miejsca zamieszkania przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Podział osób z niepełnosprawnością według płci i miejsca zamieszkania

Osoby niepełnosprawne zamieszkujące	Niepełnosprawność prawna i biologiczna		
	Razem	Kobiety	Mężczyźni
wieś	5 451	2 833	2 618
miasto	2 156	1 223	933

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego, NSP 2021

Udostępniona przez Główny Urząd Statystyczny GUS publikacja „~~Starzenie się ludności Polski w świetle wyników narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 2021~~” wskazuje, że w okresie międzywypisowym ludność Polski zmniejszyła się o 476 tys. Przybyło prawie 2 miliony osób w wieku 60-65 lat i więcej, a zatem już przeszło co 5 mieszkańców Polski ma ponad 60 lat. Obserwowane w ostatnich latach zmiany demograficzne wskazują, że sytuacja ludnościowa Polski jest trudna, a także w najbliższej perspektywie nie należy oczekiwać znaczących zmian gwarantujących stabilny rozwój demograficzny. Trwający proces starzenia się ludności Polski będący wynikiem korzystnego zjawiska, jakim jest wydłużanie trwania życia i dalszego trwania życia, jest pogłębiany niskim poziomem dzietności.

Liczba młodych, mogących zastąpić osoby w wieku reprodukcyjnym będzie maleć, natomiast liczba starszych wymagających wsparcia i opieki – rosnąć. Niekorzystne zmiany demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa będą skutkowały koniecznością zwiększenia nakładów na działania wspierające osoby starsze i z niepełnosprawnościami.

Realizując zadania wynikające z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Nowym Mieście Lubawskim, zwany dalej PZdsOoN prowadzi postępowania w sprawach orzekania o niepełnosprawności oraz o stopniu niepełnosprawności.

Analiza danych PZdsOoN z lat 2021–2025 przedstawionych w tabeli 4 wskazuje na utrzymujące się wysokie zapotrzebowanie na systemowe wsparcie osób z niepełnosprawnościami. W badanym okresie liczba wydawanych orzeczeń ogółem kształtowała się na poziomie od 1 251 do 1 491 rocznie, co potwierdza trwały charakter zjawiska niepełnosprawności w społeczności lokalnej.

Zdecydowaną większość stanowiły orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Najliczniejszą grupą były osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, co wskazuje na znaczną liczbę mieszkańców wymagających stałego, zróżnicowanego wsparcia w zakresie rehabilitacji, aktywizacji zawodowej, pomocy społecznej oraz usług środowiskowych. Jednocześnie zauważalny jest wzrost liczby osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, szczególnie w latach 2023–2025, co świadczy o rosnących potrzebach w obszarze opieki długoterminowej i wsparcia asystenckiego. Liczba orzeczeń o lekkim stopniu niepełnosprawności pozostaje względnie stabilna, co potwierdza potrzebę działań profilaktycznych i wspierających samodzielność oraz zapobiegających pogłębianiu się ograniczeń zdrowotnych.

Istotną, choć mniej liczną grupę, stanowią osoby posiadające orzeczenia o niepełnosprawności bez ustalenia stopnia, które dotyczą wyłącznie dzieci do 16 roku życia. Wskazuje to na konieczność zapewnienia wczesnej diagnozy, rehabilitacji oraz kompleksowego wsparcia edukacyjnego i rodzinnego, ukierunkowanego na wyrównywanie szans rozwojowych i społecznych.

Tabela 4. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności wydanych przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim w latach 2021-2025

L.p.	Wyszczególnienie	2021	2022	2023	2024	2025
1.	Wydane orzeczenia o st. niepełnosprawności:	1 142	1 127	1 285	1 335	<u>1 290</u>
	- znacznym	327	311	355	412	<u>398</u>
	- umiarkowanym	485	514	648	638	<u>592</u>
	- lekkim	330	302	282	285	<u>300</u>
2.	Wydane orzeczenia o niepełnosprawności	143	124	169	156	<u>115</u>
	Ogółem	1 285	1 251	1 454	1 491	<u>1 405</u>

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Nowym Mieście Lubawskim

Dane PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim, zarejestrowane w Elektronicznym Krajowym Systemie Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności, zwanym dalej EKSMOoN, pokazują, że w latach 2021–2025 zdecydowaną większość stanowiły orzeczenia z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności. Liczba takich orzeczeń wahała się od 736 w 2022 r. do 1 002 w 2024 r. Przewaga orzeczeń z jednym symbolem może świadczyć o mniejszym nasileniu wielochorobowości w populacji lub o dominującym wpływie jednej głównej dysfunkcji na ogólne funkcjonowanie osoby. Orzeczenia obejmujące dwa symbole przyczyn niepełnosprawności stanowiły mniejszość, przy czym ich liczba wahała się od 187 w 2021 r. do 327 w 2022 r., co może odzwierciedlać zarówno zmiany w liczbie wniosków, jak i w sposobie kwalifikowania współistniejących schorzeń. Najmniej liczne były orzeczenia stwierdzające trzy symbole – łącznie 167 w całym analizowanym okresie. Niższy odsetek orzeczeń obejmujących trzy symbole sugeruje, że choroby współistniejące nie zawsze mają charakter ograniczający w stopniu uzasadniającym ich uwzględnienie w orzeczeniu. Dane dotyczące tego obszaru zaprezentowano w tabeli 5.

~~**Tabela 5.** Liczba orzeczeń wydanych przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim dla osób z symbolami niepełnosprawności powyżej 16 roku życia w latach 2021-2025~~

Liczba symboli w orzeczeniu	2021	2022	2023	2024	2025
Liczba osób z jednym symbolem niepełnosprawności	919	736	932	1 002	<u>999</u>
Liczba osób z dwoma symbolami niepełnosprawności	187	327	312	287	<u>270</u>
Liczba osób z trzema symbolami niepełnosprawności	29	62	30	25	<u>21</u>

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Nowym Mieście Lubawskim

Analiza danych przedstawionych w tabeli 6 wskazuje, że wśród osób z niepełnosprawnościami najczęściej występującą przyczyną niepełnosprawności jest dysfunkcja narządu ruchu (symbol 05-R) w przypadku którego wydano 3 221 orzeczeń. Drugą

pod względem liczebności grupę stanowią osoby z niepełnosprawnością spowodowaną chorobami układu oddechowego i krążenia (symbol 07-S) – 1 447. Na trzecim miejscu znajdują się osoby z orzeczoną niepełnosprawnością z tytułu chorób neurologicznych (symbol 10-N) – 777. Uzyskane dane potwierdzają, że dominującą przyczyną niepełnosprawności są schorzenia narządu ruchu, które w największym stopniu ograniczają samodzielność funkcjonalną.

Znaczny udział wśród przyczyn niepełnosprawności stanowią także inne schorzenia (11-I), obejmujące m.in. choroby endokrynologiczne, metaboliczne oraz choroby układu krwiotwórczego (603 orzeczenia). Istotną grupę stanowią również choroby układu moczowo-płciowego (501 orzeczeń) oraz choroby psychiczne (419 orzeczeń). Pozostałe przyczyny występują rzadziej, jednak wskazują na zróżnicowany charakter problemów zdrowotnych osób z niepełnosprawnościami, co wymaga uwzględnienia różnych form wsparcia i rehabilitacji.

Struktura przyczyn niepełnosprawności wskazuje na dominację chorób przewlekłych oraz schorzeń narządu ruchu, co sugeruje potrzebę dalszego rozwijania działań w zakresie rehabilitacji, profilaktyki zdrowotnej, wsparcia społecznego oraz dostosowywania przestrzeni publicznej do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością.

Tabela 6. Liczba wydanych orzeczeń wydanych przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim wg przyczyn niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia w latach 2021-2025

L.p.	Przyczyna niepełnosprawności (w orzeczeniu mogą być maksymalnie 3 symbole)	Liczba osób wg symboli
1.	05 – R - upośledzenie narządu ruchu	3 221
2.	07 – S - choroby układu oddechowego i krążenia	1 447
3.	10 – N - choroby neurologiczne	777
4.	11 - I - inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego	603
5.	02 – P - choroby psychiczne	419
6.	09 – M - choroby układu moczowo - płciowego	501
7.	03 – L - zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	304
8.	08 - T- choroby układu pokarmowego	272
9.	06 – E - epilepsja	113
10.	04 – O - choroby narządu wzroku	73
11.	01 – U - upośledzenie umysłowe	58
12.	12 – C - całościowe zaburzenia rozwojowe	38

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Nowym Mieście Lubawskim

Analiza danych przedstawionych w tabeli 7 dotyczy wydanych orzeczeń w latach 2021–2025 według symbolu przyczyny niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności osób powyżej 16 roku życia i wskazuje wyraźną strukturę przyczyn i stopnia niepełnosprawności.

Na podstawie danych PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim dotyczących osób powyżej 16 roku życia w latach 2021–2025 można zauważyć, że w strukturze wydawanych orzeczeń dominuje umiarkowany stopień niepełnosprawności. W większości analizowanych przyczyn niepełnosprawności to właśnie ten stopień występuje najczęściej co wskazuje, że znaczna część osób doświadcza istotnych ograniczeń w funkcjonowaniu społecznym i zawodowym, jednak zachowuje częściową zdolność do samodzielnej egzystencji.

Wysoki udział stanowią również orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności, szczególnie w przypadku chorób przewlekłych oraz schorzeń o charakterze postępującym, takich jak choroby układu oddechowego i krążenia, choroby neurologiczne czy schorzenia narządu ruchu. Może to świadczyć o dużych potrzebach w zakresie wsparcia opiekuńczego, rehabilitacyjnego oraz usług społecznych dla tej grupy mieszkańców.

Najmniejszy udział w strukturze wydawanych orzeczeń stanowi lekki stopień niepełnosprawności, który częściej dotyczy schorzeń powodujących mniejsze ograniczenia w codziennym funkcjonowaniu, takich jak zaburzenia słuchu, mowy czy choroby narządu wzroku.

Tabela 7. Liczba wydanych orzeczeń przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim wg przyczyn i stopnia niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia w latach 2021-2025

L.p.	Przyczyna niepełnosprawności (w orzeczeniu mogą być maksymalnie 3 symbole)	znaczny	umiarkowany	lekki
1.	05 – R - upośledzenie narządu ruchu	668	1 584	969
2.	07 – S - choroby układu oddechowego i krążenia	521	686	240
3.	10 – N - choroby neurologiczne	298	296	73
4.	11 - I - inne	153	271	179
5.	09 – M - choroby układu moczowo - płciowego	217	240	44
6.	02 – P - choroby psychiczne	110	252	57
7.	03 – L - zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	36	152	116
8.	08 - T- choroby układu pokarmowego	144	92	36
9.	06 – E - epilepsja	17	61	35
10.	04 – O - choroby narządu wzroku	26	26	21
11.	01 – U - upośledzenie umysłowe	26	29	3
12.	12 – C - całościowe zaburzenia rozwojowe	23	14	1

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Nowym Mieście Lubawskim

Struktura stopni niepełnosprawności wskazuje, że istotną grupę stanowią osoby wymagające różnego rodzaju wsparcia w funkcjonowaniu społecznym i zawodowym, w szczególności osoby ze stopniem umiarkowanym i znacznym, co może generować zwiększone zapotrzebowanie na usługi rehabilitacyjne, zdrowotne oraz pomoc społeczną.

Analiza danych przedstawionych w tabeli 8 wskazuje, że w latach 2021–2025 największą grupę wśród osób poniżej 16 roku życia stanowiły dzieci, którym w orzeczeniu przypisano jeden symbol niepełnosprawności. W poszczególnych latach liczba takich osób wynosiła odpowiednio 109 w 2021 roku, 100 w 2022 roku, 133 w 2023 roku, 134 w 2024 roku oraz 94 w 2025 roku. Dane te pokazują, że w większości przypadków niepełnosprawność dzieci była związana z jedną dominującą przyczyną zdrowotną. Najwyższą liczbę takich orzeczeń odnotowano w latach 2023–2024, natomiast w 2025 roku nastąpił wyraźny spadek ich liczby.

Znacznie mniejszą grupę stanowiły dzieci, u których wskazano dwa symbole niepełnosprawności. W analizowanym okresie liczba takich orzeczeń wahała się od 16 do 27 rocznie. Najwięcej przypadków odnotowano w 2021 roku (27), natomiast najmniej w 2022 roku (16). W kolejnych latach liczba ta utrzymywała się na zbliżonym poziomie.

Najrzadziej występowały orzeczenia, w których wskazano trzy symbole niepełnosprawności, co może świadczyć o relatywnie niewielkiej liczbie przypadków współwystępowania wielu schorzeń lub zaburzeń. W latach 2021–2023 liczba takich orzeczeń utrzymywała się na zbliżonym poziomie (od 7 do 9), natomiast w latach 2024–2025 odnotowano wyraźny spadek – odpowiednio do 3 i 2 przypadków.

Tabela 8. Liczba orzeczeń wydanych przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim dla osób z symbolami niepełnosprawności poniżej 16 roku życia w latach 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Liczba osób z jednym symbolem niepełnosprawności	109	100	133	134	94
Liczba osób z dwoma symbolami niepełnosprawności	27	16	25	19	19
Liczba osób z trzema symbolami niepełnosprawności	7	8	9	3	2

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Nowym Mieście Lubawskim

Analiza danych z tabeli 9 wskazuje, że w grupie osób poniżej 16 roku życia najczęściej występującą przyczyną niepełnosprawności są całościowe zaburzenia rozwojowe (12–C), obejmujące 173 orzeczeń. Wskazuje to na rosnące znaczenie problemów rozwojowych u dzieci i młodzieży oraz na konieczność zapewnienia kompleksowego wsparcia terapeutycznego, edukacyjnego i psychologicznego już na wczesnym etapie rozwoju.

Drugą pod względem liczebności stanowią choroby narządu ruchu (05–R) – 150 orzeczeń. Podkreśla to potrzebę rozwijania dostępności rehabilitacji ruchowej, fizjoterapii oraz dostosowań infrastrukturalnych. Istotną część orzeczeń stanowią również choroby układu oddechowego i krążenia (07–S) – 110 orzeczeń oraz choroby neurologiczne (10–N) – 105 orzeczeń. Dane te wskazują na znaczący udział schorzeń przewlekłych, często wymagających długotrwałego leczenia i rehabilitacji. Kategoria „inne schorzenia” (11–I) liczy 86 orzeczeń, co potwierdza dużą różnorodność przyczyn niepełnosprawności i konieczność elastycznego podejścia w planowaniu wsparcia. Zaburzenia głosu, mowy i słuchu (03–L) dotyczą 69 orzeczeń, co wskazuje na zapotrzebowanie na specjalistyczne formy terapii, w tym logopedycznej oraz audiologicznej, szczególnie istotne w procesie edukacji i komunikacji. Mniej liczne, lecz nadal wymagające uwzględnienia w planowaniu systemu wsparcia, są grupy osób z epilepsją (06–E) – 50 oraz chorobami psychicznymi (02–P) – 41 orzeczeń. Schorzenia te często wiążą się z dodatkowymi trudnościami adaptacyjnymi i społecznymi. Najmniej liczne przyczyny niepełnosprawności obejmują upośledzenie umysłowe (01–U), choroby układu moczowo-płciowego (09–M), choroby narządu wzroku (04–O) oraz choroby układu pokarmowego (08–T). Mimo mniejszej liczby przypadków, osoby te również wymagają specjalistycznego i dostosowanego wsparcia.

Tabela 9. Liczba wydanych orzeczeń przez PzdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim wg przyczyn niepełnosprawności dla osób poniżej 16 roku życia w latach 2021-2025

L.p.	Przyczyna niepełnosprawności (w orzeczeniu mogą być maksymalnie 3 symbole)	Liczba osób wg symboli
1.	12 – C – całościowe zaburzenia rozwojowe	173
2.	05 – R – upośledzenie narządu ruchu	150
3.	07 – S – choroby układu oddechowego i krążenia	110
4.	10 – N – choroby neurologiczne	105
5.	11 – I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego	86
6.	03 – L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	69
7.	02 – P – choroby psychiczne	41
8.	06 – E – epilepsja	50
9.	01 – U – upośledzenie umysłowe	32
10.	09 – M – choroby układu moczowo – płciowego	30
11.	04 – O – choroby narządu wzroku	22
12.	08 – T- choroby układu pokarmowego	13

Źródło: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Nowym Mieście Lubawskim

Analiza danych wskazuje na dominację niepełnosprawności o charakterze rozwojowym, ruchowym i neurologicznym, co powinno stanowić istotną przesłankę przy planowaniu lokalnej

polityki zdrowotnej, edukacyjnej oraz systemu rehabilitacji i wsparcia społecznego. Jednocześnie działania muszą być elastyczne i uwzględniać osoby z rzadszymi przyczynami niepełnosprawności, aby zapewnić równy dostęp do wsparcia wszystkim potrzebującym.

4. EDUKACJA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Edukacja osób z niepełnosprawnościami to nie tylko kwestia dostępu do wiedzy, ale również kluczowy element budowania społeczeństwa, które ceni i szanuje różnorodność i równość. Ma ona również charakter integrujący, gdyż pomaga osobom z niepełnosprawnościami w podtrzymaniu i utrwaleniu kontaktów ze społeczeństwem. Edukacja ukierunkowana na osoby ze specjalnymi potrzebami zyskuje coraz większe znaczenie w dzisiejszym społeczeństwie. W miarę wzrostu świadomości nad różnorodnością potrzeb edukacyjnych dostrzeżono, jak istotne jest tworzenie inkluzywnych środowisk, w których każdy niezależnie od swoich ograniczeń, będzie miał szansę na rozwój i realizację swojego potencjału.

W Polsce prawa osób z niepełnosprawnościami w zakresie edukacji reguluje ustawa Prawo oświatowe z 14 grudnia 2016 r. Uzupełnia ona, a w dużej mierze zastępuje, ustawę o systemie oświaty z 1991 roku. Prawo oświatowe określa m.in. organizację systemu oświaty, prawa i obowiązki uczniów (w tym tych z niepełnosprawnościami), nauczycieli i rodziców. Zgodnie z ustawą uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mają prawo do odpowiedniego dostosowania procesu kształcenia do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych. Prawa te realizowane są na podstawie opinii lub orzeczenia wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczne.

Wczesne wspomaganie rozwoju (WWR) jest regulowane przez ustawę Prawo oświatowe oraz szczegółowe rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej. WWR jest kompleksowym systemem bezpłatnych, specjalistycznych zajęć terapeutycznych, przeznaczonych dla dzieci z niepełnosprawnościami lub zagrożonych niepełnosprawnością, od momentu wykrycia problemów do rozpoczęcia nauki w szkole.

Kształcenie uczniów z niepełnosprawnościami jest organizowane w ramach tzw. kształcenia specjalnego i może być realizowane w:

- szkołach ogólnodostępnych: uczeń uczy się w zwykłej klasie, a szkoła zapewnia mu dodatkowe wsparcie (np. nauczyciela wspomagającego lub współorganizującego proces kształcenia),

- oddziałach integracyjnych: klasy, w których uczą się zarówno uczniowie pełnosprawni, jak i niepełnosprawni. Zajęcia prowadzone są przez dwóch nauczycieli: przedmiotowego i ze specjalistycznymi kwalifikacjami,
- szkołach specjalnych i oddziałach specjalnych: przeznaczone dla uczniów z głębszymi lub bardziej złożonymi niepełnosprawnościami,
- nauczanie indywidualne: organizowane w domu ucznia, gdy jego stan zdrowia uniemożliwia uczęszczanie do szkoły.

Na terenie powiatu nowomiejskiego istnieją różnego rodzaju typy placówek, które tworzą bazę oświatowo-edukacyjną. W ich skład wchodzi:

- 24 przedszkola, w tym inne formy przedszkolne,
- 24 szkoły podstawowe,
- 5 szkół ponadpodstawowych,
- 1 placówka oświatowa: (Powiatowe Centrum Rozwoju i Edukacji w Nowym Mieście Lubawskim. W skład placówki wchodzi Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna i Powiatowa Biblioteka Pedagogiczna).

Oddziały specjalne/integracyjne działają w 2 przedszkolach, 3 szkołach podstawowych oraz 1 szkole ponadpodstawowej. Analizowane zagadnienie ilustrują dane zawarte w tabeli 10.

Tabela 10. Placówki oświatowo-edukacyjne w powiecie nowomiejskim. Stan na dzień 28 października 2025 r.

	ORGAN PROWADZĄCY/REJESTRUJĄCY						
	Gmina Bratian	Gmina Biskupiec	Gmina Kurzętnik	Gmina Grodziczno	Starostwo powiatowe	Gmina miejska Nowe Miasto Lub.	Razem
Liczba przedszkoli i innych form przedszkolnych	5	5	4+1*	4	1*	4	24
w tym, publicznych	3	3	4+1*	4	0	4	19
niepublicznych	2	2	0	0	1*	0	5
Liczba szkół podstawowych	6	6	3+1*	4	1*	2+1*	24
w tym, publicznych	5	6	3+1*	4	0	2+1*	22
niepublicznych	1	0	0	0	1*	0	2
Liczba szkół ponadpodstawowych	0	2	0	0	2+1*	0	5
w tym, publicznych	0	2	0	0	1+1*	0	4
niepublicznych	0	0	0	0	1	0	1
Inne placówki oświatowe	0	0	0	0	1	0	1
publiczne	0	0	0	0	1	0	0
niepubliczne	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Materiał opracowany przez właściwe komórki gmin.

* placówka, w której są oddziały specjalne lub integracyjne

Edukacja włączająca, będąca wspólnym systemem edukacji, jest skierowana do wszystkich uczniów, niezależnie od ich indywidualnych potrzeb, trudności czy różnic (np. niepełnosprawność czy problemy rozwojowe). W praktyce oznacza to, że szkoły ogólnodostępne przyjmują i kształcą razem wszystkie dzieci, a proces edukacji jest dostosowany do każdego ucznia, a nie na odwrót.

Wszystkie placówki oświatowe na terenie powiatu nowomiejskiego realizują edukację włączającą i dysponują wystarczającymi zasobami pedagogicznymi. Całościowo wyniki realizacji edukacji włączającej na każdym etapie edukacji, przedstawiają się bardzo korzystnie, gdyż dowodzą, że szkoły dysponują kadrą nauczycielską wyposażoną w odpowiednie umiejętności, wiedzę i doświadczenie kadry nauczycielskiej oraz zatrudniają specjalistów – pedagogów szkolnych, specjalnych i psychologów, aby skutecznie wspierać rozwój i edukację wszystkich uczniów. Należy jednak mieć na uwadze, iż w wyniku zmieniających się uwarunkowań może zaistnieć konieczność podjęcia dodatkowych działań, tj. uzupełnienie wiedzy i zdobywanie kwalifikacji przez specjalistów i nauczycieli, zatrudnienie nauczycieli wspomagających i współorganizujących proces kształcenia.

Kwalifikacji dzieci i młodzieży do kształcenia specjalnego oraz indywidualnego nauczania dokonują poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Na podstawie przeprowadzonych badań specjalistycznych wydają one opinie i orzeczenia określające rodzaj oraz stopień niepełnosprawności, a także wskazują odpowiednią formę kształcenia dostosowaną do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych każdego dziecka, w tym z niepełnosprawnością.

Zasady działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 01 lutego 2013 r. (Dz. U. z 2023 r., poz. 2499). Dokument reguluje sposób diagnozowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz udzielania specjalistycznej pomocy psychologicznej, pedagogicznej i logopedycznej. Poradnie mają obowiązek wydawania opinii i orzeczeń stanowiących podstawę do organizowania kształcenia specjalnego, zajęć rewalidacyjnych oraz innych form wsparcia dostosowanych do indywidualnych potrzeb dziecka.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nowym Mieście Lubawskim realizuje kompleksową diagnozę dzieci i młodzieży, obejmującą m.in. badania psychologiczne, pedagogiczne i logopedyczne, w tym dla dzieci i uczniów z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Poradnia dokonuje również diagnozy potrzeb edukacyjnych oraz rozpoznania zaburzeń rozwojowych wśród dzieci i młodzieży z terenu powiatu.

W analizowanym pięcioletnim okresie w obszarze diagnoz psychologicznych nastąpił bardzo dynamiczny wzrost – z 221 w roku szkolnym 2020/2021 do 456 w roku szkolnym 2024/2025. Największy przyrost miał miejsce między rokiem 2020/2021 a 2021/2022, kiedy liczba badań niemal się podwoiła. W kolejnych latach utrzymuje się wysoki poziom realizowanych diagnoz z niewielkimi wahaniami, co świadczy o utrwalonym, wysokim zapotrzebowaniu na pomoc psychologiczną.

Podobną tendencję wzrostową obserwuje się w zakresie diagnoz pedagogicznych. Ich liczba w analizowanym okresie wzrosła z 198 do 432. Po znacznym wzroście w latach szkolnych 2020/2021–2021/2022 nastąpiła stabilizacja na wysokim poziomie, a w ostatnich dwóch latach szkolnych ponownie widoczny jest wzrost. Wskazuje to na systematycznie rosnącą liczbę uczniów wymagających pogłębionej diagnozy trudności edukacyjnych.

Bardzo wyraźny wzrost dotyczy diagnoz logopedycznych – ze 100 w roku szkolnym 2020/2021 do 340 w roku szkolnym 2024/2025. Oznacza to ponad trzykrotne zwiększenie liczby badań. Szczególnie duży przyrost nastąpił w roku szkolnym 2021/2022, co może świadczyć o zwiększonej liczbie dzieci z zaburzeniami mowy i komunikacji oraz o większej dostępności specjalisty w tym zakresie.

Liczba wizyt diagnostycznych wzrosła z 128 do 298, co wskazuje na zwiększoną liczbę zgłoszeń wymagających wstępnej konsultacji i kwalifikacji do dalszej diagnozy. W analizowanym okresie widoczny jest również rozwój specjalistycznych obszarów diagnostycznych. Diagnozy surdopedagogiczne i tyflopedagogiczne nie były realizowane w pierwszych dwóch latach analizowanego okresu, natomiast od roku szkolnego 2022/2023 zaczęły się pojawiać i stopniowo wzrasta ich liczba. Może to oznaczać, że problemy rozwojowe, edukacyjne oraz komunikacyjne są coraz częściej identyfikowane na wcześniejszych etapach funkcjonowania dziecka.

Istotnym elementem jest wprowadzenie w roku szkolnym 2024/2025 diagnozy ADOS dla dzieci i uczniów z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (24 przeprowadzone diagnozy). Świadczy to o podniesieniu poziomu specjalistycznego zaplecza diagnostycznego oraz o rosnącym zapotrzebowaniu na rzetelną diagnozę w kierunku spektrum autyzmu.

Brak danych za okres od września do grudnia 2025 r. (część roku szkolnego 2025/2026) oznacza, że pełny obraz aktualnej dynamiki nie jest jeszcze dostępny, jednak dotychczasowe trendy wskazują na utrzymujące się wysokie potrzeby diagnostyczne w środowisku lokalnym. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono w tabeli 11.

Tabela 11. Działalność diagnostyczna Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Nowym Mieście Lubawskim w roku szkolnym 2020/2021 – 2025/2026 (stan na 31 grudnia 2025 r.)

Rodzaje diagnoz	Rok szkolny					
	2020/2021 (od 01.01. 2021 r.)	2021/ 2022	2022/ 2023	2023/ 2024	2024/ 2025	2025/2026 (do 31.12. 2025 r.)
Psychologiczne	221	421	473	437	456	brak danych
Pedagogiczne	198	388	387	409	432	brak danych
Logopedyczne	100	229	246	330	340	brak danych
Wizyty diagnostyczne	128	222	237	289	298	brak danych
Surpedagogiczne	0	0	3	5	7	brak danych
tyflopedagogiczne	0	0	7	9	7	brak danych
ADOS diagnoza dzieci/uczniów z zaburzeniami spektrum autyzmu	0	0	0	0	24	brak danych

Źródło: Materiał opracowany przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Nowym Mieście Lubawskim

Analiza danych z tabeli 12 dotyczącej wydawania orzeczeń i opinii przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Nowym Mieście Lubawskim w latach 2021–2025 pokazuje wyraźne zmiany w zapotrzebowaniu na wsparcie psychologiczno-pedagogiczne.

Najbardziej widoczna jest systematyczna tendencja wzrostowa w zakresie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego. Ich liczba wzrosła z 80 w roku szkolnym 2020/2021 do 174 w roku szkolnym 2024/2025, co oznacza ponad dwukrotny wzrost w ciągu pięciu lat. Wzrost ten był stopniowy, co może świadczyć o rosnącej liczbie dzieci wymagających wsparcia specjalistycznego oraz o zwiększonej świadomości rodziców i szkół w zakresie potrzeby diagnozy trudności rozwojowych.

Orzeczenia o potrzebie nauczania indywidualnego również wykazują wzrost, choć mniej równomierny – z 16 w roku szkolnym 2020/2021 do 55 w roku szkolnym 2024/2025 (dane do końca sierpnia 2025 r.). Spadek w 2022/2023 został zrekompensowany w kolejnych latach, co wskazuje na rosnące potrzeby edukacyjne uczniów wymagających dostosowania programu nauczania do ich indywidualnych możliwości i trudności.

Orzeczenia o indywidualnym rocznym przygotowaniu przedszkolnym oraz zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych utrzymują się na niskim poziomie, przy minimalnych wahaniach rok do roku. Wynika z tego, że są to formy wsparcia stosunkowo rzadko stosowane.

Opinie o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju wykazują systematyczny wzrost – z 16 w roku szkolnym 2020/2021 do 38 w roku 2024/2025. Jest to sygnał, że coraz więcej dzieci jest diagnozowanych w młodszy wiek, co pozwala na wprowadzenie działań wspierających rozwój już na wczesnym etapie życia.

Tabela 12. Orzeczenia i opinie Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Nowym Mieście Lubawskim w roku szkolnym 2021/2022 – 2025/2026

Rodzaj orzeczenia	Rok szkolny					
	2020/2021 (od 01.01. 2021 r.)	2021/ 2022	2022/ 2023	2023/ 2024	2024/ 2025	2025/2026 (do 31.12. 2025 r.)
Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego	80	104	111	131	174	brak danych
Orzeczenie o potrzebie nauczania indywidualnego	16	41	29	46	55	brak danych
Orzeczenie o potrzebie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego	1	0	1	3	3	brak danych
Orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	2	2	3	4	1	brak danych
Opinie o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju	16	22	28	35	38	brak danych
Opinie	183	346	391	351	306	brak danych

Źródło: Materiał opracowany przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Nowym Mieście Lubawskim

Podsumowując, dane jednoznacznie wskazują na dynamiczny rozwój działalności diagnostycznej poradni, poszerzanie zakresu specjalistycznych badań oraz systematyczny wzrost liczby dzieci wymagających wsparcia.

Należy jednak podkreślić pewną niespójność metodologiczną danych. Program obejmuje lata 2021–2025 w ujęciu kalendarzowym, natomiast przedstawione zestawienie sporządzono według lat szkolnych. W konsekwencji okres od września do grudnia 2025 r. stanowi część roku szkolnego 2025/2026 i nie został uwzględniony w danych (oznaczono jako „brak danych”). Oznacza to, że statystyki nie obejmują pełnego roku kalendarzowego 2025, co należy uwzględnić przy interpretacji wyników.

Baza lokalowa placówek oświatowych na terenie powiatu nowomiejskiego jest częściowo dostosowana do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami. Jednakże mimo podejmowanych działań modernizacyjnych, w wielu budynkach wciąż występują bariery architektoniczne utrudniające pełny dostęp do edukacji.

Wśród najważniejszych potrzeb w zakresie poprawy dostępności wymienia się w szczególności:

- montaż wind lub innych stałych urządzeń podnoszących,
- budowę podjazdów i pochylni,
- dostosowanie toalet oraz innych pomieszczeń użytkowych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- odpowiednie oznakowanie przestrzeni szkolnej i zastosowanie rozwiązań ułatwiających orientację osobom z niepełnosprawnościami sensorycznymi.

Zidentyfikowane potrzeby w tym zakresie są zgodne z założeniami Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, która nakłada na jednostki sektora publicznego obowiązek zapewnienia dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej.

Obowiązek zapewnienia dostępności w systemie edukacji znajduje odzwierciedlenie również w przepisach Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe. Zgodnie z art. 1 ustawy system oświaty zapewnia dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów oraz umożliwia korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Z kolei art. 127 wskazuje, że dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami mają prawo do kształcenia, wychowania i opieki odpowiednio dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych.

Kontynuacja działań w zakresie likwidacji barier architektonicznych oraz wdrażanie zasad projektowania uniwersalnego w placówkach oświatowych powiatu nowomiejskiego stanowi istotny element realizacji idei edukacji włączającej oraz budowania środowiska edukacyjnego dostępnego dla wszystkich uczniów, niezależnie od ich sprawności.

Działania w zakresie wsparcia dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi oraz specjalnymi potrzebami edukacyjnymi realizowane są zarówno przez jednostki samorządu terytorialnego, jak i placówki niepubliczne oraz prywatne gabinety specjalistyczne. Podmioty te zapewniają wsparcie psychologiczno-pedagogiczne w poradniach, szkołach oraz w indywidualnych gabinetach specjalistów. Podejmowane działania obejmują w szczególności diagnozowanie problemów rozwojowych i emocjonalnych, terapię indywidualną, wczesne wspomaganie rozwoju, działania profilaktyczne oraz interwencję w sytuacjach kryzysowych. W rezultacie zwiększa się dostępność lokalnych usług oraz wzmacniany jest system wsparcia dla dzieci i młodzieży wymagających specjalistycznej pomocy.

Jednocześnie wciąż pozostaje wiele do zrobienia w obszarze ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, zwłaszcza w kontekście narastających problemów w tej grupie. Szczególnie istotne jest rozszerzenie wsparcia specjalistycznego, w tym zapewnienie dostępu do lekarza psychiatry dziecięcego, którego obecnie brakuje, a także rozwój poradnictwa psychologicznego. Niezbędne jest również stałe monitorowanie sytuacji, rozwijanie działań wspierających oraz tworzenie mechanizmów szybkiej reakcji w sytuacjach kryzysowych, aby zapewnić pełniejsze i bardziej kompleksowe wsparcie wszystkim potrzebującym.

5. OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W SYSTEMIE POMOCY SPOŁECZNEJ

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Kluczową instytucją z zakresu wspierania osób i rodzin, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej są ośrodki pomocy społecznej. Pomoc udzielana jest m.in. w sytuacjach: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, a także przemocy w rodzinie, zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowych.

Ośrodki pomocy społecznej (OPS) realizują działania m.in. poprzez pomoc w doprowadzeniu do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Pomoc jaką kieruje OPS do osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym to świadczenia pieniężne takie jak: zasiłki stałe, zasiłki okresowe, zasiłki celowe na zaspokojenie określonej potrzeby, pomoc niepieniężna: schronienie, posiłek, usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, prawo do świadczeń z opieki zdrowotnej, pracę socjalną. W gminie Kurzętnik funkcjonuje Centrum Usług Społecznych (CUS). Jest to jednostka organizacyjna gminy, która ma na celu koordynowanie i świadczenie usług społecznych na poziomie lokalnym. To nowoczesna forma wsparcia społecznego, łącząca różne rodzaje pomocy w jednym miejscu: zarówno usług społecznych, jak i informacji o dostępnych formach wsparcia.

Dane przedstawione w tabeli 13 dotyczą liczby osób z niepełnosprawnością korzystających ze wsparcia OPS/CUS w powiecie nowomiejskim w latach 2021–2025.

W latach 2021–2025 liczba rodzin objętych wsparciem OPS/CUS utrzymywała się na zbliżonym poziomie. W 2024 roku odnotowano wyraźny spadek do 492 rodzin, po czym w 2025 roku nastąpiło niewielkie odbicie do 502 rodzin. Liczba osób korzystających ze wsparcia wahała się w tym okresie między 1 073 a 1 134 osób rocznie, co wskazuje na względną stabilność zapotrzebowania na pomoc.

W poszczególnych gminach sytuacja przedstawiała się różnie. W gminie Biskupiec liczba rodzin objętych wsparciem pozostawała stabilna, z lekkim wzrostem z 105 w 2021 roku do 109 w 2025 roku. Liczba osób w tych rodzinach również wzrosła – z 234 do 241. Świadczy to o umiarkowanie rosnącym zapotrzebowaniu na wsparcie w tej gminie.

W gminie Bratian obserwowano systematyczny spadek liczby rodzin, z 85 w 2021 roku do 72 w 2025 roku, a liczba osób korzystających ze wsparcia zmniejszyła się z 159 do 149. Tendencja ta może wskazywać zarówno na zmniejszanie się skali problemów społecznych, jak i na zmiany demograficzne zachodzące w gminie.

Największy spadek odnotowano w gminie Nowe Miasto Lubawskie. Liczba rodzin zmniejszyła się z 188 w 2021 roku do 122 w 2025 roku, a liczba osób z 292 do 211. Wyraźna tendencja spadkowa była szczególnie widoczna w 2024 roku i może wynikać z poprawy sytuacji materialnej części rodzin.

W gminie Grodziczno również zauważalny był spadek liczby beneficjentów. Liczba rodzin zmniejszyła się z 69 w 2021 roku do 57 w 2025 roku, a liczba osób spadła z 185 do 135. Największe ograniczenie liczby beneficjentów wystąpiło w 2024 roku.

Z kolei gmina Kurzętnik wyróżniała się znacznym wzrostem liczby rodzin objętych wsparciem, z 104 w 2021 roku do 142 w 2025 roku. Liczba osób w tych rodzinach wzrosła z 226 do 380, co czyni Kurzętnik gminą o największym przyroście zapotrzebowania na wsparcie w całym powiecie. W 2025 roku gmina ta stała się przodującą gminą pod względem liczby osób korzystających ze wsparcia.

Reasumując, można stwierdzić, że pomimo że skala wsparcia w powiecie utrzymuje się na względnie stabilnym poziomie, obserwuje się wyraźne różnice lokalne. Część gmin, takich jak Bratian, Nowe Miasto Lubawskie i Grodziczno, notuje spadek liczby beneficjentów, podczas gdy gmina Kurzętnik wykazuje stały i znaczący wzrost potrzeb.

Największe obciążenie systemu wsparcia w 2025 roku przypadało na gminy: Kurzętnik (380 osób), Biskupiec (241 osób) oraz Nowe Miasto Lubawskie (211 osób). Spadek liczby rodzin przy względnie stabilnej liczbie osób może świadczyć o wzroście liczby osób z niepełnosprawnością w obrębie pojedynczych rodzin oraz większym obciążeniu gospodarstw domowych wymagających intensywniejszego wsparcia.

W świetle tych obserwacji w kolejnych latach szczególnej uwagi wymaga gmina Kurzętnik, gdzie notowany jest największy wzrost zapotrzebowania na tego rodzaju usługi. W gminach o tendencji spadkowej warto natomiast przeanalizować przyczyny zmniejszenia liczby beneficjentów, uwzględniając zarówno możliwą poprawę sytuacji społecznej, jak i ewentualne bariery w dostępie do usług świadczonych przez OPS, które mogą ograniczać pełne korzystanie z dostępnego wsparcia. Dane wskazują również na konieczność elastycznego planowania zasobów kadrowych i finansowych, uwzględniającego różnice pomiędzy gminami.

Wnioski z analizy potwierdzają konieczność dalszego rozwijania i koordynowania działań w obszarze usług społecznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami oraz dostosowywania form wsparcia do ich indywidualnych potrzeb i możliwości, z uwzględnieniem specyfiki lokalnych społeczności i warunków życia rodzin, w których te osoby funkcjonują.

Tabela 13. Liczba osób z niepełnosprawnością korzystających ze wsparcia OPS/CUS w latach 2021r. – 2025 r.

Gmina	Liczba	2021	2022	2023	2024	2025
Biskupiec	Liczba rodzin	105	103	107	107	109
	Liczba osób w tych rodzinach	234	209	227	229	241
Bratian	Liczba rodzin	85	79	78	77	72
	Liczba osób w tych rodzinach	159	156	163	166	149
Nowe Miasto Lub.	Liczba rodzin	188	174	160	120	122
	Liczba osób w tych rodzinach	292	282	250	193	211
Grodziczno	Liczba rodzin	69	64	65	50	57
	Liczba osób w tych rodzinach	185	159	172	130	135
Kurzętnik	Liczba rodzin	104	117	129	138	142
	Liczba osób w tych rodzinach	226	267	322	359	380

Źródło: Materiał opracowany przez OPS/CUS

Dane przedstawione w tabeli 14 wskazują, że w latach 2021–2025 odnotowano systematyczny rozwój programów rządowych realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej na rzecz osób z niepełnosprawnościami i seniorów. W tym czasie zarówno liczba dostępnych form wsparcia, jak i liczba osób korzystających z pomocy systematycznie wzrastała, co potwierdza rosnące znaczenie tych programów w lokalnym systemie wsparcia społecznego. Wyniki te podkreślają konieczność dalszego rozwijania i koordynowania działań w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnością oraz elastycznego dostosowywania form pomocy do zmieniających się potrzeb mieszkańców powiatu.

Najbardziej dynamiczny rozwój dotyczył programu „Asystent osoby niepełnosprawnej”. W większości gmin liczba uczestników tego programu wyraźnie wzrastała, szczególnie w latach 2024–2025. Największą skalę wsparcia osiągnięto w gminie Bratian, gdzie w 2025 roku pomocą objęto 44 osoby. Również w gminach Biskupiec i Nowe Miasto Lubawskie program ten rozwijał się systematycznie, stając się jedną z kluczowych form wsparcia osób z niepełnosprawnością. Istotną rolę odgrywał także program „Opieka wytchnieniowa”, którego znaczenie sukcesywnie rosło w kolejnych latach. We wszystkich gminach, w których był realizowany, odnotowano wzrost liczby beneficjentów. Program ten stanowi ważne wsparcie dla opiekunów osób z niepełnosprawnością, umożliwiając im czasowe odciążenie od obowiązków opiekuńczych. Program „Korpus wsparcia seniorów” realizowany był głównie w Nowym Mieście Lubawskim oraz w mniejszym zakresie w gminach Biskupiec i Grodziczno. Skala jego realizacji była różnicowana, jednak stanowił on istotne uzupełnienie oferty pomocowej dla osób starszych

z niepełnosprawnością. W gminie Nowe Miasto Lubawskie wzrosła liczba uczestników wszystkich analizowanych programów, w tym „Opieki 75+”, która od 2023 roku systematycznie zwiększa liczbę beneficjentów, osiągając 29 osób w 2025 roku. Świadczy to o rosnących potrzebach wsparcia seniorów w podeszłym wieku, równoległe z potrzebami osób niepełnosprawnych.

Pozostałe formy wsparcia, takie jak „Usługi sąsiedzkie” czy „Specjalistyczne usługi opiekuńcze”, obejmowały mniejszą liczbę osób, jednak pełniły ważną funkcję uzupełniającą w lokalnym systemie pomocy społecznej.

Podsumowując, najszerszą ofertą oraz największą liczbą beneficjentów charakteryzuje się Nowe Miasto Lubawskie. W gminie Bratian w ostatnich latach nastąpił znaczący rozwój usług asystenckich, natomiast gmina Kurzętnik dopiero w 2025 roku rozpoczęła realizację programów, co może rokować na ich dalszy rozwój w kolejnych latach.

Tabela 14. Programy rządowe realizowane przez OPS/CUS w latach 2021–2025

Gmina	Nazwa programu rządowego	Liczba osób z niepełnosprawnością, która w ramach programu otrzymała pomoc				
		2021	2022	2023	2024	2025
Biskupiec	Asystent osoby niepełnosprawnej	1	2	3	9	19
	Opieka wytchnieniowa	0	0	2	4	8
	Usługi sąsiedzkie	0	0	0	3	0
	Korpus wsparcia seniorów	0	15	15	10	5
Bratian	Asystent osoby niepełnosprawnej	0	0	0	24	44
	Opieka wytchnieniowa	0	2	3	8	9
	Specjalistyczne usługi opiekuńcze	1	1	1	1	1
Nowe Miasto Lub.	Asystent osoby niepełnosprawnej	0	8	9	24	27
	Opieka wytchnieniowa	5	4	5	8	19
	Opieka 75+	0	0	4	7	29
	Korpus wsparcia seniorów	0	36	25	29	33
Grodzi czno	Asystent osoby niepełnosprawnej	0	0	0	0	6
	Opieka wytchnieniowa	0	0	0	4	8
	Korpus wsparcia seniorów	0	9	8	5	5
Kurzętnik	Opieka wytchnieniowa	0	0	0	0	9

Źródło: Materiał opracowany przez OPS

Wyniki analizy wskazują również na potrzebę dalszego rozwijania usług społecznych o charakterze środowiskowym, w tym usług opiekuńczych, poradnictwa specjalistycznego oraz działań wspierających samodzielność osób z niepełnosprawnościami. Istotne jest także wzmocnienie współpracy pomiędzy jednostkami pomocy społecznej, instytucjami edukacyjnymi, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz integracji społecznej.

Podsumowując, programy rządowe realizowane przez OPS/CUS stanowią coraz ważniejszy element systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością. Rosnąca liczba beneficjentów potwierdza zasadność ich kontynuacji oraz potrzebę dalszego rozwijania oferty pomocowej, z uwzględnieniem lokalnych potrzeb i różnic pomiędzy poszczególnymi gminami.

6. ORGANIZACJA DOWOZU DZIECI I UCZNIÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI DO SZKÓŁ

Na podstawie zebranych informacji dotyczących organizacji dowozu dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami w gminach Grodziczno, Kurzętnik, Bratian oraz Biskupiec można stwierdzić, że we wszystkich jednostkach transport ten ma charakter bezpłatny i realizowany jest w kilku uzupełniających się formach.

W gminie Grodziczno dowóz organizowany jest przez Urząd Gminy i jest nieodpłatny dla uczniów z niepełnosprawnościami. Do 2023 roku realizowała go firma zewnętrzna wyłaniana w przetargu, natomiast od 2024 roku gmina dysponuje własnym busem dostosowanym do przewozu uczniów z niepełnosprawnościami. Podczas przewozu zapewniona jest pomoc opiekunów, a usługi transportowe są dostosowywane do potrzeb dzieci.

W gminie Kurzętnik funkcjonują dwie formy dowozu: zbiorowy organizowany przez gminę oraz indywidualny w postaci zwrotu kosztów dowozu rodzicom lub opiekunom prawnym. W autobusach obecne są opiekunki, które czuwają nad bezpieczeństwem dzieci oraz pomagają przy wsiadaniu i wysiadaniu. Monitoring potrzeb prowadzony jest poprzez stały kontakt z rodzicami i operatorem przewozów.

W gminie Bratian dowóz dzieci z niepełnosprawnościami realizowany jest bezpłatnie przez firmę zewnętrzną, z możliwością zwrotu kosztów rodzicom dowożącym dzieci samodzielnie.

W transporcie organizowanym przez gminę zapewniona jest osoba sprawująca opiekę nad dziećmi. Wskazano również, że pojazdy wykorzystywane do dowozu są dostosowane, a potrzeby w tym zakresie monitorowane są na bieżąco.

W gminie Biskupiec dowóz uczniów odbywa się poprzez zakup biletów u przewoźnika na podstawie umowy, zwrot kosztów dowozu rodzicom dzieci posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz transport do Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Kisielicach na mocy porozumienia z Powiatem Iławskim. Opiekę podczas przewozu zapewniają podmioty realizujące dowóz: przewoźnik, szkoła lub rodzice. Część pojazdów nie jest dostosowana do przewozu osób z niepełnosprawnościami ruchowymi, natomiast pojazd używany do dowozu do ośrodka w Kisielicach jest wyposażony w windę

i uchwyty do wózków. Gmina prowadzi bieżący monitoring potrzeb w oparciu o współpracę ze szkołami i rodzicami oraz analizę dokumentów.

Zestawione dane wskazują, że wszystkie gminy realizują dowóz uczniów z niepełnosprawnościami w sposób bezpłatny, zapewniają opiekę podczas transportu oraz umożliwiają różne formy organizacji przewozu – zarówno zbiorowego, jak i indywidualnego. Różnice dotyczą głównie sposobu realizacji zadania (firma zewnętrzna, pojazd gminny, porozumienia międzyinstytucjonalne) oraz stopnia dostosowania pojazdów do potrzeb uczniów.

7. OPIEKA ZDROWOTNA I REHABILITACJA

Na terenie powiatu nowomiejskiego funkcjonuje jedna placówka pełniąca funkcję szpitalną. Zapewnia ona szeroki zakres opieki medycznej, obejmujący liczne oddziały oraz poradnie specjalistyczne, wśród których znajdują się m.in.:

- Oddział chirurgiczny,
- Oddział chorób wewnętrznych,
- Oddział dziecięcy,
- Oddział ginekologii planowanej,
- Oddział urologii jednego dnia
- Oddział geriatryczny

Poradnie działające w placówce obejmują m. in. chirurgiczną, chorób płuc i gruźlicy, dermatologiczną, kardiologiczną, urologiczną, leczenia bólu oraz onkologiczną, a w zakresie diagnostyki dostępne są pracownie diagnostyczne, takie jak RTG, USG, laboratorium, pracownia endoskopii czy tomografii komputerowej.

Szpital dysponuje rozbudowanym zapleczem diagnostycznym oraz szerokim wachlarzem specjalizacji, co stanowi istotne wsparcie dla mieszkańców powiatu. Umożliwia również korzystanie z dodatkowych usług, takich jak poradnie specjalistyczne, transport medyczny oraz nocna i świąteczna opieka zdrowotna.

Oddział geriatryczny w Szpitalu Powiatowym w Nowym Mieście Lubawskim sp. z o. o. został wpisany do Rejestrów Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą z dniem 01.02.2025 r. Szpital pozyskał dofinansowanie ze środków Krajowego Planu Odbudowy w oparciu o przekształcenie łóżek oddziału ginekologiczno - położniczego rooming – in. Umowa o objęcie wsparciem ze środków planu rozwojowego Przedsięwzięcia pn. „Zwiększenie dostępności i jakości usług zdrowotnych poprzez modernizację pomieszczeń przeznaczonych na oddział geriatryczny w Szpitalu Powiatowym w Nowym Mieście Lubawskim” została podpisana w dniu 9 maja 2025 r. Realizacja projektu planowana jest do dnia 30.06.2026 r.

Otwarcie oddziału związane było ze starzeniem się społeczeństwa co jest stałym trendem demograficznym. Hospitalizacja pacjentów w oddziale geriatrycznym zakłada przeprowadzenie całościowej oceny geriatrycznej, która jest naukowo potwierdzoną metodą zintegrowanej opieki nad pacjentami w podeszłym wieku z zespołami geriatrycznymi. Pozwala na planowanie i podjęcie odpowiedniego leczenia i monitorowania jego wyników, pozwala na lepszą alokację środków poprzez kontynuowanie leczenia w warunkach ambulatoryjnych bez konieczności kolejnych hospitalizacji. Jakość opieki nad pacjentem w wieku podeszłym ulegnie poprawie.

7.1. PLACÓWKI I PUNKTY REHABILITACJI

Placówki związane z rehabilitacją działające na terenie powiatu nowomiejskiego:

- NZOZ „Eskulap” – oferuje zabiegi fizjoterapeutyczne i rehabilitacyjne realizowane w warunkach ambulatoryjnych, domowych oraz w oddziale dziennym. Program usprawniania obejmuje leczenie bólu, poprawę sprawności oraz wspomaganie procesów regeneracyjnych. Podstawą terapii jest kinezyterapia (leczenie ruchem), ukierunkowana na poprawę siły mięśniowej, zakresu ruchu i funkcji narządu ruchu. W ramach fizykoterapii stosowane są m.in.: elektroterapia, laseroterapia, światłolecznictwo, sonoterapia (ultradźwięki), magnetoterapia, krioterapia miejscowa oraz fala uderzeniowa.
- Gminny Samodzielny ZOZ w Kurzętniku – oferuje zabiegi fizjoterapeutyczne i rehabilitacyjne realizowane w warunkach ambulatoryjnych oraz domowych. W zakresie świadczeń znajdują się m.in. fizjoterapia, masaże oraz zabiegi fizykoterapeutyczne. Usługi realizowane są zarówno w ramach NFZ, jak i odpłatnie. Personel działu rehabilitacji poszerzył swoje kwalifikacje w zakresie terapii neurorozwojowej dzieci oraz integracji sensorycznej, jednak kompetencje te nie są jeszcze w pełni wykorzystywane z uwagi na brak odpowiednich pomieszczeń.
- Przychodnia w Grodzicznie prowadzi gabinet fizjoterapii ambulatoryjnej, wyposażony w nowoczesny sprzęt służący rehabilitacji i usprawnianiu pacjentów. W oparciu o posiadaną bazę lokalową i sprzętową oraz wykwalifikowany personel medyczny realizuje zabiegi rehabilitacyjne z zakresu fizykoterapii, kinezyterapii i masażu.
- Przychodnia w Biskupcu świadczy usługi w zakresach: fizjoterapia ambulatoryjna oraz fizjoterapia ambulatoryjna dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Ponadto usługi rehabilitacyjne świadczone są w ramach jednoosobowych działalności gospodarczych, obejmujących zarówno rehabilitację stacjonarną, jak i rehabilitację prowadzoną w miejscu zamieszkania pacjenta. Takie rozwiązanie pozwala na elastyczne dostosowanie formy wsparcia do indywidualnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, umożliwia kontynuację terapii w warunkach domowych oraz wspiera rodziny w opiece nad osobami

wymagającymi rehabilitacji, co zwiększa skuteczność działań rehabilitacyjnych. Dodatkowo, zadania z zakresu rehabilitacji prowadzą organizacje pozarządowe, oferując zarówno wsparcie terapeutyczne, jak i zajęcia usprawniające, co świadczy o zróżnicowanym i kompleksowym podejściu do rehabilitacji.

8. WARSZTAT TERAPII ZAJĘCIOWEJ

Warsztat Terapii Zajęciowej w Nowym Mieście Lubawskim to placówka pobytu dziennego, w której przebywa 46 dorosłych osób z terenu powiatu nowomiejskiego z niepełnosprawnościami w stopniu umiarkowanym i znacznym. Podstawowym celem działalności jest kompleksowa rehabilitacja zmierzająca do rozwoju uczestnika, do poprawy jego zaradności osobistej, sprawności psychofizycznej oraz przystosowania do funkcjonowania społecznego i zawodowego. Ramowy plan działalności rehabilitacyjnej prowadzący do osiągnięcia tych celów, oparty jest na indywidualnych programach rehabilitacji uwzględniających usprawniania na kilku płaszczyznach. WTZ w Nowym Mieście Lubawskim jest placówką, w której od lat utrzymuje się pełny stan uczestników.

Analiza wieku uczestników WTZ przedstawiona w tabeli 15 wykazała, że największą grupę stanowią osoby w wieku od 30 do 49 lat. Wynik ten wskazuje, że warsztaty najczęściej są realizowane dla uczestników w tym przedziale wiekowym, co pozwala określić profil wiekowy osób korzystających z zajęć. Wynik ten może też również sugerować, że w tym przedziale wiekowym potrzeba aktywizacji oraz integracji społecznej jest szczególnie silna.

Tabela 15. Liczba uczestników w przedziale wiekowym

L.p.	Wiek	Ilość	%
1.	do 20 lat	0	0
2.	21-29	8	17,39
3.	30-39	15	32,61
4.	40-49	17	36,96
5.	50 i wyżej	6	13,04
Razem		46	100%

Źródło: Materiał opracowany przez Warsztat Terapii Zajęciowej w Nowym Mieście Lubawskim

Analiza stopnia niepełnosprawności uczestników WTZ wykazała, że większość osób posiada znaczny stopień niepełnosprawności. W tej grupie znalazło się łącznie 27 osób, w tym 8 kobiet i 19 mężczyzn. Uczestnicy z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności stanowili 19 osób – 15 kobiet i 4 mężczyzn. Łącznie w warsztacie bierze udział 46 osób, po równo kobiet i mężczyzn. Zestawienie to pokazuje, że warsztaty są szczególnie istotną formą wsparcia dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, które stanowią ponad połowę uczestników.

Można również zauważyć, że w grupie ze znacznym stopniem przeważają mężczyźni, natomiast wśród osób z umiarkowanym stopniem — kobiety. Wskazuje to na zróżnicowanie potrzeb i możliwości uczestników w zależności od płci i stopnia niepełnosprawności. Analizowane zagadnienie ilustrują dane zawarte w tabeli 16.

Tabela 16. Uczestnicy według stopnia niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	Liczba uczestników		Ogółem
	Kobiety	Mężczyźni	
Znaczny	8	19	27
Umiarkowany	15	4	19
Razem	23	23	46

Źródło: Materiał opracowany przez Warsztat Terapii Zajęciowej w Nowym Mieście Lubawskim

Z analizy danych - tabela 17- wynika, że największą grupę uczestników warsztatu stanowią osoby z niepełnosprawnością sprzężoną – jest ich 18, co stanowi 39,13% ogółu uczestników, co może świadczyć o tym, że warsztaty są szczególnie ważną formą wsparcia dla osób ze złożonymi i wieloaspektowymi trudnościami zdrowotnymi. Kolejną liczenie reprezentowaną grupą są osoby z chorobami psychicznymi (11 osób, czyli 23,92%). Duża liczba uczestników z tymi chorobami może świadczyć o rosnącej potrzebie wsparcia psychologicznego i społecznego w tej grupie. Warsztat pełni tu istotną funkcję terapeutyczną i integracyjną. Uczestnicy z upośledzeniem umysłowym stanowią 19,56%, a osoby z chorobami neurologicznymi – 13,05%. Udział osób z upośledzeniem umysłowym i chorobami neurologicznymi potwierdza, że placówka zapewnia wsparcie dla szerokiego spektrum osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Tabela 17. Rodzaj głównego schorzenia uczestników Warsztatu

L.p.	Rodzaj głównego schorzenia	Liczba uczestników	%
1.	Upośledzenie umysłowe	9	19,56
2.	Choroby psychiczne	11	23,92
3.	Choroby neurologiczne	6	13,05
4.	Niepełnosprawność sprzężona	18	39,13
5.	Inne	2	4,34
RAZEM		46	100

Źródło: Materiał opracowany przez Warsztat Terapii Zajęciowej w Nowym Mieście Lubawskim

Zdecydowana większość uczestników pochodzi z terenów wiejskich, gdzie często występuje deficyt usług społecznych i terapeutycznych, co sprawia, że warsztaty odgrywają szczególnie istotną rolę integracyjną i rehabilitacyjną. Szczegółowe dane przedstawia tabela 18.

Tabela 18. Uczestnicy według miejsca zamieszkania

Miejsce	Liczba	%
Miasto	13	28,26
Wieś	33	71,74
Razem	46	100

Źródło: Materiał opracowany przez Warsztat Terapii Zajęciowej w Nowym Mieście Lubawskim

Zajęcia w warsztacie realizowane są w małych, pięcioosobowych grupach zgodnie z indywidualnymi programami rehabilitacji, dostosowanymi do możliwości psychofizycznych uczestników. Terapia obejmuje różne formy zajęć, m.in. rewalidację, muzykoterapię, psychoterapię, rehabilitację ruchową oraz terapię pracą. Uczestnicy rozwijają umiejętności w pracowniach: gospodarstwa domowego, krawiecko-hafciarskiej, plastycznej, stolarsko-rzeźbiarskiej i obsługi komputerów.

Celem zajęć jest rozwijanie zaradności osobistej, komunikacji, samodzielności, kondycji fizycznej i psychicznej oraz umiejętności zawodowych. Terapia zajęciowa pomaga regenerować siły, rozwijać zainteresowania, kompensować braki rozwojowe i korygować nieprawidłowości. W pracy z uczestnikami stosuje się metody słowne, pokazowe, praktyczne, aktywizujące oraz oparte na samodzielnym dochodzeniu do wiedzy. Proces rehabilitacji prowadzony jest w formie pracy grupowej, zbiorowej i indywidualnej.

WTZ jest placówką, która ma na celu wszechstronną pomoc osobom z niepełnosprawnościami w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej, umożliwiając im rozwój osobisty oraz zwiększenie samodzielności w życiu codziennym. Funkcjonowanie warsztatu stanowi istotny element lokalnego systemu wsparcia, przyczyniając się do aktywizacji społecznej uczestników oraz wzmacniania ich kompetencji niezbędnych do możliwie najbardziej samodzielnego funkcjonowania w środowisku lokalnym.

9. POWIATOWY ŚRODOWISKOWY DOM SAMOPOMOCY

Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w formie indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Pacóltowie jest placówką (typu A/B oraz dla osób niepełnosprawnych z sprzężeniami). Placówka jest przeznaczona dla osób z terenu powiatu nowomiejskiego, którzy z powodu choroby psychicznej lub niepełnosprawności intelektualnej mają poważne trudności w integracji społecznej i egzystencji w środowisku. PŚDS obejmuje swym działaniem pełną statutową liczbę uczestników domu, czyli 46 uczestników

w tym 14 z niepełnosprawnością sprzężoną. Osoby z niepełnosprawnościami uczęszczające do placówki napotykały trudności w pełnieniu ról życia codziennego, w nawiązywaniu i kształtowaniu relacji społecznych, a także w realizowaniu ról związanych z edukacją, zatrudnieniem oraz prowadzeniem spraw związanych z materialnymi podstawami własnej egzystencji.

Analiza struktury wiekowej - tabela 19 - wskazuje na wyraźne zróżnicowanie liczebności poszczególnych grup wiekowych. Łącznie w warsztatach uczestniczy 46 osób, przy czym największą grupę stanowią osoby w wieku 40–49 lat – 17 osób (36,96%). Drugą pod względem liczebności grupą są osoby w wieku 30–39 lat – 15 osób (32,61%). Oznacza to, że osoby w wieku od 30 do 49 lat stanowią łącznie 32 osoby, czyli 69,57% wszystkich uczestników.

Tabela 19. Struktura wiekowa uczestników placówki według przedziałów wiekowych

Wiek	Ilość	%
do 20 lat	0	0
21-29	8	17,39
30-39	15	32,61
40-49	17	36,96
50 i wyżej	6	13,04
	46	100%

Źródło: Materiał opracowany przez PDŚDS w Nowym Mieście Lubawskim

Obok tego, w Nowym Mieście Lubawskim działa Środowiskowy Dom Samopomocy typu C prowadzony przez organizację pozarządową, stanowiący dzienny ośrodek wsparcia dla osób wykazujących przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych. Placówka ta prowadzi zajęcia terapeutyczne, wspiera aktywizację społeczną uczestników i rehabilitację dostosowaną do ich potrzeb i przeznaczona jest dla 33 uczestników.

10. DOM POMOCY SPOŁECZNEJ

Osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. Placówka świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających, zwanych dalej mieszkańcami domu. Organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług świadczonych przez dom uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie

bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności. W razie niemożności umieszczenia w domu pomocy społecznej z powodu braku wolnych miejsc, powiadamia się osobę o wpisaniu na listę osób oczekujących oraz o przewidywanym terminie oczekiwania na umieszczenie w domu pomocy społecznej. W momencie uzyskania wolnego miejsca wydawana jest decyzja o umieszczeniu w DPS.

Na terenie powiatu nowomiejskiego funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej w Grodzicznie, który zapewnia całodobową opiekę 54 osobom w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorym. Placówka realizuje swoje zadania zgodnie z obowiązującymi standardami określonymi w przepisach prawa, w szczególności w Ustawie o pomocy społecznej.

Spośród 54 mieszkańców aż 47 posiada orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, a 26 osób porusza się na wózkach inwalidzkich. W ostatnich latach Dom pozyskał środki z PFRON na zakup podnośnika transportowo-kąpielowego. Otrzymał także laptopy oraz kolejny podnośnik transportowo-kąpielowy od Fundacji TV Puls „Fundacja pod Dębami”, szafy ubraniowe od IKEA Industry Lubawa oraz produkty do paczek świątecznych od Fundacji Biedronka.

Jedną z najpilniejszych potrzeb placówki jest generalny remont budynku, jego doposażenie oraz wymiana zużytych mebli. Ze względu na ograniczone środki możliwe jest wykonywanie jedynie najniezbędniejszych prac remontowych.

11. REHABILITACJA SPOŁECZNA I ZAWODOWA

Zgodnie z art. 35a ustawy do zadań powiatu należy realizacja szeregu działań sprzyjających integracji społecznej, w tym m.in. dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, a także wspieranie działalności warsztatów terapii zajęciowej. Przepis ten określa również kompetencje samorządu powiatowego w zakresie opracowywania i realizacji programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Dane zawarte w tabeli 20 przedstawiają realizację zadań oraz poziom wydatków przeznaczonych na rehabilitację społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnościami w powiecie nowomiejskim w latach 2021–2025.

Największą pozycję w strukturze wydatków stanowi finansowanie Warsztatów Terapii Zajęciowej. Liczba uczestników w całym analizowanym okresie pozostawała na stałym poziomie 46 osób, natomiast kwota przeznaczona na funkcjonowanie warsztatów systematycznie rosła – z 998 016,00 zł w 2021 roku do 1 619 016,00 zł w 2025 roku. Wzrost ten

wynika przede wszystkim ze zwiększenia kosztów funkcjonowania placówki oraz wzrostu dofinansowania przypadającego na jednego uczestnika.

Istotnym elementem wsparcia było również dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych. Liczba beneficjentów wzrosła z 125 osób w 2023 roku do 163 osób w 2025 roku, co wskazuje na utrzymujące się zainteresowanie tą formą wsparcia. Jednocześnie zauważalny jest znaczący wzrost wydatków na ten cel – z 244 161,00 zł w 2021 roku do 498 722,00 zł w 2025 roku, co wskazuje, że dynamika wzrostu kosztów jest znacznie wyższa niż wzrost liczby uczestników. Może to świadczyć o rosnących kosztach organizacji turnusów rehabilitacyjnych oraz wzroście przeciętnego kosztu na uczestnika, zgodnie z zasadami określonymi w rozporządzeniu w sprawie turnusów rehabilitacyjnych.

W zakresie sportu, kultury, rekreacji i turystyki realizowane były różne zadania o charakterze integracyjnym i aktywizującym. Liczba uczestników tych przedsięwzięć wzrosła z 20 osób w 2021 roku do 414 osób w 2025 roku, co wskazuje na znaczne rozszerzenie zasięgu działań integracyjnych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami.

Widoczny wzrost odnotowano także w zakresie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, gdzie liczba osób korzystających ze wsparcia zwiększyła się z 19 w 2021 roku do 42 w 2024 i 2025 roku, a wydatki wzrosły z 36 212,00 zł do ponad 77 144,00 zł. Może to świadczyć o rosnącym zapotrzebowaniu na tego typu wsparcie.

Największą liczbę beneficjentów obejmowało zadanie dotyczące zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Liczba osób korzystających z tej formy pomocy wzrosła z 762 w 2021 roku do 1 011 w 2025 roku, co wskazuje na rosnące potrzeby w zakresie kompensowania ograniczeń funkcjonalnych oraz zwiększania samodzielności osób z niepełnosprawnościami.

Ważnym obszarem działań była również likwidacja barier architektonicznych, gdzie liczba zrealizowanych wniosków wzrosła z 8 w 2021 roku do 19 w 2024 roku, przy jednoczesnym wzroście wydatków na ten cel. Podobne działania realizowano w zakresie likwidacji barier w komunikowaniu się oraz barier technicznych, jednak liczba beneficjentów w tych obszarach była mniejsza i w poszczególnych latach ulegała pewnym wahaniom.

Tabela 20. Zestawienie zadań i wydatków – rehabilitacja społeczna i zawodowa (2021–2025)

Rehabilitacja społeczna										
Zadanie	2021		2022		2023		2024		2025	
	osoby	kwota	osoby	kwota	osoby	kwota	osoby	kwota	osoby	kwota
Warsztaty Terapii Zajęciowej	46	998 016,00	46	1 191 216,00	46	1 356 816,00	46	1 550 016,00	46	1 619 016,00
Turnusy rehabilitacyjne (uczestnicy + opiekunowie)	130	244 161,00	149	307 350,00	125	265 950,00	151	393 323,00	163	498 722,00
Sport, kultura, rekreacja i turystyka	1 zadanie 20 osób	10 728,00	2 zadania 136 osób	18 785,00	3 zadania 210 osób	15 279,00	3 zadania 208 osób	14 853,00	3 zadania 414 osób	12 183,00
Sprzęt rehabilitacyjny	19	36 212,25	23	34 581,04	29	35 842,90	42	71 263,04	42	77 144,00
Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	762	500 064,27	611	431 437,82	767	655 810,06	956	929 510,28	1 011	928 789,79
Likwidacja barier architektonicznych	8	125 753,75	12	225 487,12	14	179 059,32	19	279 075,87	18	250 653,67
Likwidacja barier w komunikowaniu się	6	15 917,22	5	18 568,61	6	34 748,79	8	19 215,64	4	13 211,19
Likwidacja barier technicznych	13	49 836,60	11	42 157,99	23	62 940,56	19	42 146,40	15	34 884,00
Rehabilitacja zawodowa										
Podjęcie działalności gospodarczej / rolniczej / spółdzielnia	1	35 000,00	2	80 000,00	2	84 000,00	1	47 786,00	1	50 000,00
Instrumenty rynku pracy / usługi rynku pracy	2	22 865,19	2	24 232,88	2	25 381,61	2	32 609,24	0	0,00

Źródło: Materiał opracowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Mieście Lubawskim

Powyższe działania stanowią ważny element systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami w powiecie, przyczyniając się do poprawy jakości ich życia, zwiększenia samodzielności oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Realizowane formy pomocy umożliwiają osobom z niepełnosprawnościami większą niezależność w codziennym funkcjonowaniu oraz sprzyjają ich integracji ze społecznością lokalną. Jednocześnie działania te wymagają stałego rozwoju i dostosowywania do zmieniających się potrzeb tej grupy mieszkańców.

W zakresie rehabilitacji zawodowej wsparcie miało znacznie mniejszy zakres. W analizowanym okresie realizowano pojedyncze działania związane z podjęciem działalności gospodarczej, rolniczej lub w formie spółdzielni, obejmujące od jednej do dwóch osób rocznie. Wsparcie w ramach instrumentów i usług rynku pracy dotyczyło niewielkiej liczby osób (2 rocznie), a w 2025 roku nie odnotowano realizacji tego zadania.

W pierwszym zadaniu, gdzie liczba osób korzystających ze wsparcia w większości lat wynosiła 1–2, widać wahania finansowania w poszczególnych latach. Kwoty zaczynały się od 35 000,00 zł w 2021 r., wzrosły do 84 000,00 zł w 2023 r., a następnie spadły do 50 000,00 zł w 2025 r. Drugie zadanie charakteryzuje się mniejszą stabilnością. Liczba osób korzystających ze wsparcia wahała się od 0 do 2, a wydatki w 2025 r. wyniosły 0 zł, co oznacza, że w tym roku nie było realizowanych działań w tym zakresie. W poprzednich latach kwoty oscylowały między 22 865,19 zł a 32 609,24 zł, co wskazuje na stosunkowo niewielką skalę finansowania, przy niewielkiej liczbie uczestników.

Wnioski z analizy wskazują, że rehabilitacja zawodowa jest obszarem o ograniczonym zasięgu w badanym okresie. Liczba osób korzystających ze wsparcia jest niewielka, a poziom finansowania w dużej mierze zależy od konkretnego zapotrzebowania w danym roku.

Nie wszystkie zadania były realizowane konsekwentnie – w 2025 r. drugie zadanie nie zostało w ogóle sfinansowane. Dodatkowo możliwe jest, że ograniczona liczba beneficjentów wynika również z niskiej świadomości osób uprawnionych o możliwościach skorzystania ze wsparcia.

Wnioski końcowe z analizy danych przedstawionych w tabeli 21 wskazują, że w latach 2021–2025 realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej charakteryzowała się wyraźnym wzrostem nakładów finansowych przy jednoczesnym zwiększaniu liczby beneficjentów w większości obszarów. Analiza danych wskazuje na systematyczne rozszerzanie skali wsparcia oraz rosnące koszty jednostkowe świadczeń.

Najbardziej stabilnym zadaniem w całym analizowanym okresie były Warsztaty Terapii Zajęciowej. Liczba uczestników nie ulegała zmianie i wynosiła 46 osób rocznie, natomiast finansowanie wzrosło z 998 016,00 zł w 2021 r. do 1 619 016,00 zł w 2025 r., co oznacza

wzrost o około 62%. Wzrost ten nie wynika ze zwiększenia liczby miejsc, lecz przede wszystkim ze wzrostu kosztów funkcjonowania placówki, takich jak wynagrodzenia, koszty utrzymania infrastruktury czy rosnące ceny usług i energii. Oznacza to utrzymanie stabilnej oferty wsparcia przy jednocześnie rosnącym obciążeniu budżetu przeznaczanego na realizację tego zadania.

Przedstawione dane wskazują, że rehabilitacja społeczna stanowi jeden z najważniejszych obszarów wsparcia osób z niepełnosprawnościami w powiecie. Rosnące nakłady finansowe oraz utrzymujące się zapotrzebowanie na poszczególne formy pomocy potwierdzają znaczenie tych działań dla poprawy jakości życia, zwiększenia samodzielności oraz aktywnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym. W związku z tym w kolejnych latach istotne będzie dalsze monitorowanie potrzeb mieszkańców oraz dostosowywanie zakresu i form wsparcia do zmieniających się uwarunkowań społecznych i ekonomicznych.

Tabela 21. Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej w latach 2021–2025 – wydatki w zł

Rok	Rehabilitacja zawodowa (zł)	Rehabilitacja społeczna – WTZ (zł)	Rehabilitacja społeczna – pozostałe (zł)	Rehabilitacja społeczna – razem (zł)	Razem (zł)
2021	0	1 059 657	1 042 002	2 101 659	2 101 659
2022	104 233	1 578 371	1 028 076	2 606 447	2 710 680
2023	104 233	1 356 816	1 249 631	2 606 447	2 710 680
2024	80 395	1 550 016	1 749 422	3 299 438	3 379 833
2025	50 000	1 619 016	1 816 953	3 435 969	3 485 969

Źródło: Materiał opracowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Mieście Lubawskim

11.1. PROGRAM „AKTYWNY SAMORZĄD”

Program „Aktywny samorząd” jest istotnym narzędziem wspierania osób z niepełnosprawnościami. Program finansowany ze środków PFRON i ma na celu zwiększenie samodzielności oraz aktywności społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Działania realizowane w ramach programu obejmują m.in.: likwidację barier transportowych poprzez dofinansowanie do dostosowania pojazdów, wsparcie w zakresie sprzętu elektronicznego i komputerowego, dofinansowanie kształcenia na poziomie wyższym oraz inne formy wsparcia umożliwiające aktywne uczestnictwo w edukacji, pracy i życiu społecznym. Dane przedstawione w tabeli 22 ilustrują skalę wykorzystania programu w latach 2021–2025, pokazując zarówno liczbę beneficjentów, jak i różnorodność udzielanego wsparcia.

W ramach Modułu I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, realizowano działania związane z barierami transportowymi, dostępem do społeczeństwa informacyjnego, barierami w poruszaniu się oraz aktywnością zawodową. W obszarze barier transportowych wsparcie dotyczyło uzyskania prawa jazdy oraz zakupu i montażu oprzyrządowania samochodu. Zainteresowanie tymi formami pomocy było stosunkowo niewielkie, jednak utrzymywało się w kolejnych latach na zbliżonym poziomie, co wskazuje na stałą, choć ograniczoną potrzebę wsparcia w tym zakresie. W analizowanym okresie największym zainteresowaniem cieszyły się zadania związane z likwidacją barier w dostępie do społeczeństwa informacyjnego (zakup sprzętu elektronicznego dla osób z dysfunkcjami wzroku, słuchu lub kończyn) oraz wsparcie w zakresie zdobywania wykształcenia na poziomie wyższym. Wsparcie to stanowi jeden z istotnych elementów programu, umożliwiając osobom z niepełnosprawnościami większą samodzielność w codziennym funkcjonowaniu, komunikacji oraz dostępie do edukacji i rynku pracy. Sporadycznie korzystano ze wsparcia w zakresie szkoleń z obsługi zakupionego sprzętu, co może wskazywać na wystarczające kompetencje użytkowników.

W zakresie likwidacji barier w poruszaniu się realizowano zadania związane z zakupem wózków elektrycznych, skuterów, protez kończyn oraz utrzymaniem sprawności technicznej posiadanego sprzętu. Z analizy danych wynika, że zapotrzebowanie na tego typu wsparcie występuje nieregularnie, jednak w niektórych latach obserwuje się większą skalę wydatków, co wynika z rosnących kosztów jednostkowych sprzętu. Szczególnie istotne znaczenie ma wsparcie związane z zakupem wózków elektrycznych i protez, które znacząco wpływa na poprawę mobilności i samodzielności osób z poważnymi dysfunkcjami narządu ruchu.

W obszarze aktywizacji zawodowej realizowano zadanie polegające na dofinansowaniu kosztów opieki nad osobą zależną. Z tej formy wsparcia korzystała niewielka liczba osób, jednak utrzymywała się ona w każdym roku objętym analizą, co wskazuje na znaczenie tego instrumentu dla osób z niepełnosprawnościami podejmujących aktywność zawodową.

Od 2024 roku w programie pojawiło się wsparcie w zakresie kosztów związanych z wentylacją domową. W krótkim czasie liczba beneficjentów tej formy pomocy wzrosła – z 22 osób w 2024 r. do 61 osób w 2025 r., co wskazuje na rosnące potrzeby w zakresie wsparcia osób z poważnymi schorzeniami wymagającymi specjalistycznej opieki medycznej w warunkach domowych.

W ramach Modułu II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym, zauważalny jest stabilny poziom zainteresowania dofinansowaniem kosztów nauki. Każdego roku z dofinansowania korzystało od 26 do 45 osób, a wysokość przekazanego wsparcia wynosiła od ponad 88 tys. zł w 2021 r. do ponad 165 tys. zł w 2024 r.

Tabela 22. Zestawienie zadań i wydatków – program Aktywny samorząd (2021–2025)

Moduł	Obszar	Zadanie	2021		2022		2023		2024		2025	
			osoby	kwota	osoby	kwota	osoby	kwota	osoby	kwota	osoby	kwota
I	A – bariery transportowe	Zakup i montaż oprzyrządowania samochodu	-	-	1	7 310,00	2	20 440,00	2	14 867,10	2	26 505,00
I	A – bariery transportowe	Uzyskanie prawa jazdy (ruch)	1	1 477,00	4	7 011,50	3	5 250,00	1	2 310,00	1	4 874,60
I	B – społeczeństwo informacyjne	Zakup sprzętu – znaczna niepełnosprawność wzrok / kończyny	7	51 697,58	6	37 242,37	9	80 810,15	5	43 031,98	5	46 184,68
I	B – społeczeństwo informacyjne	Szkolenia w obsłudze sprzętu	-	-	-	-	2	4 400,00	0	0,00	-	-
I	B – społeczeństwo informacyjne	Zakup sprzętu – umiarkowana niepełnosprawność wzrok	5	35 826,00	3	20 108,07	6	52 945,83	4	32 490,98	5	49 493,02
I	B – społeczeństwo informacyjne	Zakup sprzętu – dysfunkcja słuchu / trudności mowy	6	23 641,00	5	19 264,00	7	41 231,00	7	40 304,09	5	30 504,00
I	C – bariery w poruszaniu się	Zakup wózka elektrycznego	0	0,00	2	18 500,00	4	82 887,10	2	35 200,00	1	18 480,00
I	C – bariery w poruszaniu się	Utrzymanie sprawności wózka / skutera	0	0,00	5	10 951,00	5	10 300,00	1	2 393,56	2	3 720,00
I	C – bariery w poruszaniu się	Zakup protezy kończyny (III+)	1	17 127,00	-	-	1	18 800,00	-	-	2	39 600,00
I	C – bariery w poruszaniu się	Zakup skutera / oprzyrządowania	2	14 250,00	3	21 600,00	5	38 625,00	1	8 250,00	1	8 663,00
I	D – aktywność zawodowa	Opieka nad osobą zależną	5	7 148,52	4	6 471,28	4	7 145,46	2	3 753,93	5	12 302,52
I	E – rehabilitacja / wentylacja	Wentylacja domowa	-	-	-	-	-	-	22	8 700,00	61	33 700,00
II	Wykształcenie wyższe	Dofinansowanie nauki	26	88 138,00	45	164 357,44	41	152 411,00	45	165 127,00	44	110 516,81

Źródło: Materiał opracowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Mieście Lubawskim

Podsumowując, analiza danych z lat 2021–2025 wskazuje na systematyczny rozwój programu „Aktywny samorząd” w powiecie nowomiejskim. Wzrost liczby beneficjentów i wydatków w większości obszarów świadczy o rosnącym zapotrzebowaniu na wsparcie w likwidowaniu barier transportowych, cyfrowych i w poruszaniu się, a także w edukacji. Dane te podkreślają konieczność dalszego dostosowywania oferty programu do zmieniających się potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz zapewnienia stabilnego finansowania, aby możliwe było utrzymanie wysokiej jakości wsparcia i rozwój nowych form pomocy.

Program skutecznie łączy wsparcie rzeczowe, finansowe i edukacyjne, ale część obszarów wymaga dalszej promocji i zwiększenia dostępności informacji, aby maksymalnie wykorzystać potencjał dofinansowań.

11.2. „PROGRAM WYRÓWNYWANIA RÓŻNIC MIĘDZY REGIONAMI III”

Program infrastrukturalny – wspiera:

- likwidację barier architektonicznych,
- zakup środków transportu dla instytucji,
- poprawę dostępności budynków publicznych.

Analiza danych przedstawionych w tabeli 23 dotyczącej realizacji „Programu wyrównywania różnic między regionami III” w latach 2021–2025 pokazuje, że wsparcie finansowe koncentrowało się przede wszystkim na likwidacji barier architektonicznych oraz zapewnieniu transportu dla osób z niepełnosprawnościami. W ramach programu w poszczególnych gminach powiatu nowomiejskiego realizowano różnorodne projekty – od budowy podjazdów i przebudowy schodów w siedzibach ośrodków pomocy społecznej, poprzez modernizację szkół z uwzględnieniem potrzeb osób ze szczególnymi wymaganiami, aż po zakup specjalistycznych busów do przewozu osób z niepełnosprawnościami.

Wydatki poniesione w poszczególnych latach i projektach były zróżnicowane, wahając się od kilku tysięcy złotych do 144 000,00 zł w największych inwestycjach, co odzwierciedla różną skalę przedsięwzięć. Największe nakłady finansowe przeznaczono na zakup busów do transportu osób niepełnosprawnych, co pokazuje znaczenie mobilności i dostępności transportowej dla integracji społecznej i aktywności mieszkańców z ograniczeniami sprawnościowymi. Z kolei projekty obejmujące likwidację barier architektonicznych w budynkach publicznych – w tym w szkołach i siedzibach OPS – wskazują na rosnącą świadomość konieczności zapewnienia równego dostępu do usług i przestrzeni publicznej.

Tabela 23. Zestawienie zadań i wydatków – Program Wyrównywania Różnic Między Regionami III” (2021–2025)

	2021	2022	2023	2024	2025
Projekt	Gmina Nowe Miasto Lubawskie - budowa podjazdu wraz z przebudową schodów zewnętrznych do siedziby Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie w Mszanowie	Dofinansowanie OPS w Mszanowie – likwidacja barier architektonicznych – przebudowa schodów zewnętrznych do budynku Szkoły Podstawowej w Jamielniku wraz z budową podjazdu dla osób ze szczególnymi potrzebami	Gmina Grodziczno - zakup busa do przewozu osób niepełnosprawnych	Zakup busa dla Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Nowym Mieście Lubawskim	Brak wniosków
Kwota wydana	15 284,09 zł	31 961,14	135 000,00	144 000,00	-
Projekt	-	Gmina Biskupiec - likwidacja barier architektonicznych - zakup i montaż schodołazu	-	-	-
Kwota wydana	-	5 250,00	-	-	-

Źródło: Materiał opracowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Mieście Lubawskim

Wnioski z analizy sugerują, że program skutecznie wspiera działania poprawiające dostępność infrastruktury i transportu, co stanowi kluczowy element integracji osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne i edukacyjne. W kolejnych latach rekomendowane jest kontynuowanie finansowania projektów ukierunkowanych na likwidację barier architektonicznych i transportowych, a także systematyczne monitorowanie efektywności realizowanych działań, aby zapewnić maksymalne wykorzystanie środków i adekwatność wsparcia do lokalnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami

11.3. PROGRAM „SAMODZIELNOŚĆ – AKTYWNOŚĆ – MOBILNOŚĆ”

(Dostępne mieszkanie / Mieszkanie dla absolwenta)

Charakter programu

Celem jest zwiększenie niezależności osób z niepełnosprawnościami poprzez:

- zapewnienie dostępnego mieszkania,
- wsparcie absolwentów w usamodzielnieniu.

Analiza realizacji 2022–2025

- 2022 – brak wniosków
- 2023 – brak wniosków
- 2024 – brak wniosków
- 2025 – 1 wniosek niespełniający kryteriów.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że program w badanym okresie nie został wdrożony w praktyce, co oznacza brak realizacji zadań oraz brak beneficjentów korzystających z przewidzianego wsparcia. Sytuacja ta może mieć kilka przyczyn o charakterze organizacyjnym, finansowym i lokalnym.

Jednym z istotnych czynników mogły być wymogi formalne związane z ubieganiem się o dofinansowanie. Konieczność spełnienia określonych kryteriów mogą stanowić barierę. Kolejną możliwą przyczyną są bariery finansowe po stronie potencjalnych beneficjentów. W wielu programach wymagany jest wkład własny lub zdolność do czasowego finansowania. Dla części osób może to być przeszkodą uniemożliwiającą przystąpienie do programu. Znaczenie może mieć również niska rozpoznawalność programu w środowisku lokalnym. Ograniczona promocja i niewystarczająca informacja o dostępnych formach wsparcia mogą powodować, że osoby uprawnione nie są świadome możliwości skorzystania z dofinansowania.

Podsumowując, brak wdrożenia programu nie musi oznaczać braku potrzeb, lecz może wynikać z połączenia czynników formalnych, finansowych i rynkowych, które utrudniły jego praktyczną realizację.

11.4. PROGRAM „POMOC OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM POSZKODOWANYM W WYNIKU ŻYWIÓŁU LUB SYTUACJI KRYZYSOWYCH WYWOŁANYCH CHOROBYMI ZAKAŻNYMI”

W 2021 roku, w odpowiedzi na pandemię wirusa SARS-CoV-2 powiat nowomiejski przystąpił do programu „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi” (Moduł IV). Celem programu było wsparcie samorządów powiatowych, które w związku z sytuacjami kryzysowymi uruchomiły dodatkowe formy pomocy dla osób niepełnosprawnych oraz ich otoczenia.

Powiat nowomiejski otrzymał dofinansowanie w wysokości 17 280,00 zł, z czego wydatkował 17 275,04 zł. Środki zostały przeznaczone na zakup środków ochrony osobistej, w tym: maseczek medycznych jednorazowych, rękawiczek jednorazowych, płynów do dezynfekcji rąk i powierzchni oraz fartuchów jednorazowych.

Zakupione środki ochrony trafiły do następujących instytucji: Starostwa Powiatowego, Powiatowego Środowiskowego Domu Samopomocy, Domu Pomocy Społecznej, Warsztatu Terapii Zajęciowej, Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Realizacja programu pozwoliła na zapewnienie bezpieczeństwa personelowi i podopiecznym instytucji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami w okresie kryzysu pandemicznego.

12. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Współpraca samorządu z podmiotami należącymi do sektora pozarządowego nie tylko pozwala skuteczniej i efektywniej działać na rzecz rozwoju oraz poprawy warunków i jakości życia mieszkańców, lecz również umożliwia istotne odciążenie sektora publicznego w realizacji zadań. Przejawem wykształconego społeczeństwa obywatelskiego jest m.in. znaczna aktywność społeczna mieszkańców, działalność organizacji pozarządowych i innych instytucji non-profit, wolontariat i współpraca na rzecz dobra wspólnoty lokalnej.

Na terenie powiatu nowomiejskiego funkcjonują podmioty ekonomii społecznej działające na rzecz osób z niepełnosprawnością. Znaczącą rolę we wspieraniu tej grupy odgrywają organizacje pozarządowe prowadzące działalność w tym obszarze. Ich aktywność stanowi cenny element uzupełniający i wzmacniający działania podejmowane na rzecz poprawy jakości życia oraz integracji społecznej osób wymagających wsparcia.

Dla samorządu terytorialnego sektor pozarządowy jest partnerem co najmniej w trzech płaszczyznach:

- reprezentuje społeczność lokalną, wyraża jej potrzeby i oczekiwania,
- świadczy pomoc bezpośrednią na rzecz społeczności lokalnej,
- wprowadza nowe, często alternatywne sposoby działania.

Działalność organizacji pozarządowych w powiecie nowomiejskim:

- przyczynia się do integracji społecznej, aktywności fizycznej i emocjonalnej oraz wspiera rodziny osób z niepełnosprawnością,
- uzupełnia działania samorządu lokalnego, wprowadzając nowe formy wsparcia, które nie zawsze są możliwe do realizacji w ramach instytucji publicznych,
- doświadczenia lat 2021–2025 wskazują, że aktywność organizacji pozarządowych powinna być systematycznie wspierana, integrowana i koordynowana przez samorząd terytorialny w celu zwiększenia efektów działań i optymalizacji wykorzystania środków publicznych.

Organizacje pozarządowe realizowały projekty skierowane do osób z niepełnosprawnością, obejmujące zarówno działania aktywizacyjne i integracyjne, jak

i terapeutyczne. Poniższa tabela 24 przedstawia zestawienie projektów, przyznanych środków oraz liczby uczestników w latach 2021–2025.

Tabela 24. Organizacje pozarządowe działające na terenie powiatu nowomiejskiego na rzecz osób z niepełnosprawnością

L.p.	Nazwa organizacji
1.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych w Grodzicznie, Grodziczno 17 a ,13-324 Grodziczno
2.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Zarząd Oddziału Miejskiego w Nowym Mieście Lubawskim, ul. Grunwaldzka 35, 13-300 Nowe Miasto Lubawskie
3.	Stowarzyszenie Amazonki, ul. Grunwaldzka 3, 13-300 Nowe Miasto Lubawskie
4.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych Czterolistna Koniczynka, Lipinki 13-334 Łąkorz
5.	Stowarzyszenie Klub Seniorów w Gminie Bratian z siedzibą w Mszanowie ul. Podleśna 1, Mszanowo, 13-300 Nowe Miasto Lubawskie
6.	Stowarzyszenie Wspomagania Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Błękitna Miła” Pacóttowo ul. Skrajna 1, 13-300 Nowe Miasto Lubawskie
7.	Uniwersytet III Wieku w Nowym Mieście Lubawskim, ul. Działyńskich 2 a 13-300 Nowe Miasto Lubawskie
8.	Gminna Rada Kobiet Wiejskich, Grodziczno 17 a, 13-324 Grodziczno
9.	Forum Animatorów Społecznych, ul. Wybudowanie 4, Kacze Bagno, 13-306 Kurzętnik
10.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski w Nowym Mieście Lubawskim, ul. 3 Maja 25, 13-300 Nowe Miasto Lubawskie
11.	Fundacja PAX, ul. Grunwaldzka 3A, 13-300 Nowe Miasto Lubawskie

Źródło: Pełnomocnik Zarządu ds. Organizacji Pozarządowych

Analiza danych przedstawionych w tabeli 25 dotyczącej realizacji projektów na rzecz osób z niepełnosprawnością w latach 2021–2025 pokazuje, że liczba realizowanych projektów oraz uczestników wykazywała tendencję spadkową w ostatnich latach. W pierwszych czterech latach analizowanego okresu liczba projektów utrzymywała się na poziomie czterech rocznie, przy czym w 2025 roku zmniejszyła się odpowiednio do dwóch projektów. Równolegle obserwuje się spadek liczby uczestników – z 103 osób w 2021 roku, przez 186 osób w latach 2022–2023, do 75 osób w 2025 roku.

Środki finansowe przyznane na realizację projektów pozostawały stosunkowo stabilne, w granicach 9 000,00 zł –11 000,00 zł rocznie co wskazuje, że ograniczenie liczby projektów i uczestników nie wynikało z braku środków, lecz prawdopodobnie z decyzji organizacyjnych lub zmian w planowaniu działań. Zrealizowane projekty obejmowały zarówno aktywności sportowe, kulturalne i rekreacyjne, jak Turniej Badmintona Osób Niepełnosprawnych, zabawy integracyjne, wycieczki krajoznawcze i edukacyjne, jak i wsparcie terapeutyczne w punktach konsultacyjnych dla dzieci specjalnej troski i ich rodzin.

Wnioski z analizy sugerują, że projekty te odgrywają istotną rolę w integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz w zapewnieniu im aktywności edukacyjnej, kulturalnej i rekreacyjnej. Spadek liczby projektów i uczestników w ostatnim roku wskazuje na potrzebę przeglądu i ewentualnego zwiększenia skali działań w kolejnych latach, aby utrzymać dostępność wsparcia dla szerokiej grupy odbiorców. Rekomendowane jest również monitorowanie skuteczności poszczególnych inicjatyw, aby programy były dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i zapewniały maksymalny efekt integracyjny i aktywizacyjny.

Tabela 25. Realizacja projektów na rzecz osób z niepełnosprawnością w latach 2021–2025

	Zrealizowane zadania	Kwota przyznana	Liczba osób
2021	XI Turniej Badmintonu Osób Niepełnosprawnych	11 000,00 zł	103
	Piknik z okazji dnia dziecka dla osób niepełnosprawnych oraz zabawa taneczna		
	Wycieczka krajoznawcza		
	Prowadzono punkt konsultacyjno – terapeutycznego dla dzieci specjalnej troski oraz ich rodzin w zakresie działań wychowawczo – opiekuńczych		
2022	Prowadzono punkt konsultacyjno – terapeutycznego dla dzieci specjalnej troski oraz ich rodzin w zakresie działań wychowawczo – opiekuńczych	10 000,00 zł	186
	XII Turniej Badmintonu Osób Niepełnosprawnych		
	Zabawa taneczna		
	Całodzienny pobyt niepełnosprawnych członków w Rodzinnym Centrum Rozrywkowo – Sportowym w Fijewie		
2023	Prowadzono punkt konsultacyjno – terapeutycznego dla dzieci specjalnej troski oraz ich rodzin w zakresie działań wychowawczo – opiekuńczych	10 000,00 zł	186
	XIII Turniej Badmintonu Osób Niepełnosprawnych		
	Zabawa integracyjna		
	Wyjazd do Kinoteatru w Iławie		
2024	Prowadzono punkt konsultacyjno – terapeutycznego dla dzieci specjalnej troski oraz ich rodzin w zakresie działań wychowawczo – opiekuńczych	10 000,00 zł	136
	XIV Turniej Badmintonu Osób Niepełnosprawnych		
	Zabawa integracyjna w domu weselnym Pawie Oczko		
	Wycieczka Chopin blisko nas – aktywna lekcja muzyki w Szafarni		
2025	Prowadzono punkt konsultacyjno – terapeutycznego dla dzieci specjalnej troski oraz ich rodzin w zakresie działań wychowawczo – opiekuńczych	9 000,00 zł	75
	XV Turniej Badmintonu Osób Niepełnosprawnych		

Źródło: Pełnomocnik Zarządu ds. Organizacji Pozarządowych

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, iż działalność organizacji pozarządowych winna być wspierana, integrowana i koordynowana przez samorząd terytorialny.

13. INFRASTRUKTURA I ZNOSZENIE BARIER

Na terenie powiatu nowomiejskiego osobom doświadczającym trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się zapewnia się dostęp do kontaktu z urzędami i instytucjami publicznymi, z uwzględnieniem ich szczególnych potrzeb komunikacyjnych. Proste sprawy urzędowe załatwiane są bezpośrednio przez pracowników poszczególnych urzędów, natomiast w sprawach szczególnie skomplikowanych osoba uprawniona może zgłosić chęć skorzystania z pomocy tłumacza języka migowego. Usługa ta jest bezpłatna dla osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Ponadto jednostki samorządu terytorialnego oraz instytucje publiczne działające na terenie powiatu zobowiązane są do zapewnienia dostępności swoich stron internetowych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Oświadczenia w sprawie dostępności dotyczą stron internetowych poszczególnych urzędów i instytucji publicznych.

Funkcjonalność oraz dostępność budynków użyteczności publicznej ma kluczowe znaczenie dla poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnościami. Zapewnienie odpowiednich rozwiązań architektonicznych i organizacyjnych ułatwia korzystanie z usług publicznych oraz sprzyja aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym i lokalnym. Wciąż jednak pozostaje wiele do zrobienia, aby w pełni dostosować infrastrukturę do potrzeb wszystkich mieszkańców.

W ostatnich latach rozwija się prawodawstwo krajowe oraz regulacje międzynarodowe, które zobowiązują jednostki samorządu terytorialnego do systematycznego dostosowywania instytucji, przestrzeni publicznych oraz obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zapewniając im pełniejszy i bardziej równy dostęp do życia społecznego.

Powiat nowomiejski dokonał diagnozy potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz stanu infrastruktury dostosowanej do ich potrzeb. W miarę posiadanych zasobów finansowych i możliwości podejmowane są działania mające na celu stopniową i sukcesywną likwidację barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej oraz poprawę dostępności instytucji publicznych dla osób z ograniczoną mobilnością.

W ostatnim czasie zrealizowano następujące działania:

- wymieniono windę oraz dostosowano podjazd dla osób z niepełnosprawnością w budynku przy ulicy Grunwaldzkiej 3 w Nowym Mieście Lubawskim,
- budynki wyposażono również w przenośne pętle indukcyjne,

- wykonano plany typograficzne oraz dodatkowo oznaczono pomieszczenia biurowe napisami w języku Brajla.

14. ANALIZA AWOT

W ramach diagnozy przeprowadzonej na potrzeby niniejszego dokumentu dokonano analizy SWOT, która umożliwiła identyfikację mocnych i słabych stron działań podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnościami, a także określenie szans i zagrożeń związanych z ich dalszym rozwojem. Analiza ta pozwoliła na uporządkowanie oraz usystematyzowanie zgromadzonych informacji dotyczących funkcjonowania lokalnego systemu wsparcia.

Zastosowanie analizy SWOT umożliwia kompleksową ocenę uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych mających wpływ na realizację działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w powiecie nowomiejskim. Pozwala ona również wskazać obszary wymagające dalszego rozwoju oraz kierunki działań, które powinny zostać uwzględnione w realizacji *Powiatowego programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2026–2030*.

Zastosowana technika analityczna opiera się na identyfikacji czynników pogrupowanych w cztery kategorie strategiczne: mocne strony (Strengths), słabe strony (Weaknesses), szanse (Opportunities) oraz zagrożenia (Threats), które mogą wpływać na skuteczność realizacji działań podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

S	Strengths	<p style="text-align: center;">mocne strony:</p> <p style="text-align: center;">wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obszaru</p>
W	Weaknesses	<p style="text-align: center;">słabe strony:</p> <p style="text-align: center;">wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obszaru</p>
O	Opportunities	<p style="text-align: center;">szanse:</p> <p style="text-align: center;">wszystko to co stwarza dla analizowanego obszaru szansę korzystnej zmiany</p>
T	Threats	<p style="text-align: center;">zagrożenia:</p> <p style="text-align: center;">wszystko to co stwarza dla analizowanego obszaru niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej</p>

SW OT	ELEMENTY
Mocne strony	<ul style="list-style-type: none"> • Sieć instytucji wsparcia (DPS, WTZ, PŚDS, Środowiskowy Dom Samopomocy) • Szeroka oferta programów i form wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami m. in. Aktywny samorząd, Wyrównywanie różnic między regionami III • Realizacja dodatkowych form wsparcia, tj. programy Asystent osoby niepełnosprawnej, Opieka wytchnieniowa • Funkcjonowanie i rozwój działalności diagnostycznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Nowym Mieście Lubawskim • Działalność organizacji pozarządowych realizujących działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami • Realizacja działań aktywizujących społecznie osoby z niepełnosprawnościami
Słabe strony	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczony zakres rehabilitacji zawodowej, niewielka liczba beneficjentów korzystających z tej formy wsparcia • Brak realizacji programu Samodzielność-Aktywność-Mobilność • Niewystarczająca świadomość wśród osób uprawnionych dotycząca dostępnych programów wsparcia • Spadek liczby projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe • Bariery architektoniczne i komunikacyjne w części przestrzeni publicznej • Niewystarczająca liczba miejsc w niektórych formach wsparcia • Ograniczone środki finansowe na rozwój nowych form wsparcia • Trudności w aktywizacji zawodowej części osób z niepełnosprawnościami • Nierówny dostęp do usług w różnych częściach powiatu
Szanse	<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pozyskania środków z PFRON i programów rządowych na rozwój wsparcia zawodowego i mieszkaniowego • Rozwój współpracy i partnerstwa z organizacjami pozarządowymi i instytucjami lokalnymi • Rozwój usług społecznych i zdrowotnych dla osób z niepełnosprawnościami • Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej i transportu • Wzrost świadomości społecznej i rozwój działań integracyjnych • Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej i partnerskiej
Zagrożenia	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenia budżetowe i rosnące koszty funkcjonowania instytucji wsparcia • Bariery formalne i finansowe utrudniające osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z programów pomocowych • Rosnąca liczba osób wymagających wsparcia w związku ze starzeniem się społeczeństwa • Niedostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami infrastruktura części obiektów użyteczności publicznej • Ryzyko wykluczenia cyfrowego w związku z postępującą cyfryzacją usług publicznych • Niedobór kadry specjalistycznej w obszarze rehabilitacji i ochrony zdrowia psychicznego

Analiza SWOT wskazuje, że powiat nowomiejski dysponuje rozwiniętą bazą instytucji wsparcia oraz realizuje szereg programów i działań skierowanych do osób z niepełnosprawnościami. Istotnym potencjałem jest także funkcjonowanie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, poradnictwa specjalistycznego oraz aktywność organizacji pozarządowych, które wzmacniają lokalny system wsparcia.

Jednocześnie zidentyfikowane słabe strony wskazują na konieczność dalszego rozwoju w obszarze rehabilitacji zawodowej, zwiększenia świadomości wśród osób uprawnionych w zakresie dostępnych programów pomocowych oraz niwelowania barier architektonicznych i komunikacyjnych. Istotnym wyzwaniem pozostaje także nierówny dostęp do usług w poszczególnych częściach powiatu oraz ograniczone środki finansowe na rozwój nowych form wsparcia.

Istotnym kierunkiem dalszych działań powinno być wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami, a także rozwój nowych form wsparcia odpowiadających na zmieniające się potrzeby społeczne.

W kontekście zidentyfikowanych szans szczególnego znaczenia nabiera możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych, w tym z programów PFRON oraz programów rządowych, które mogą przyczynić się do rozwoju usług społecznych, zwiększenia dostępności przestrzeni publicznej oraz wzmocnienia aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

W związku z powyższym kluczowe dla realizacji *Powiatowego programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2026–2030* będzie dalsze rozwijanie systemu wsparcia, zwiększanie dostępności usług oraz podejmowanie działań sprzyjających integracji społecznej i aktywizacji osób z niepełnosprawnościami.

15. WIZJA PROGRAMU

Na podstawie analizy danych oraz informacji pozyskanych od podmiotów świadczących wsparcie osobom z niepełnosprawnością określono wizję Programu jako:

Zwiększenie samodzielności, aktywności społecznej i zawodowej oraz jakości życia osób z niepełnosprawnościami w powiecie nowomiejskim poprzez wyrównywanie szans tych osób i przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu

Powyższa wizja ma urzeczywistnić zaproponowane rozwiązania, które będą wdrażane przy współpracy z lokalnymi partnerami, jak również będzie służyć eliminacji negatywnych zjawisk wśród osób z niepełnosprawnością. Wizja wpisuje się w zapisy nadrzędnego

dokumentu strategicznego i stanowi jego wypełnienie. Tak sformułowana wizja za największe wyzwanie zakłada stworzenie wielopłaszczyznowego systemu wsparcia, który zachęca do wprowadzania nowych rozwiązań wspomagających wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnościami. Wyszczególniono kluczowe cele i kierunki działań, do realizacji których dążyć będzie powiat nowomiejski.

16. CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ

Program powiatowy na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2026–2030 został opracowany w odpowiedzi na rosnące potrzeby mieszkańców powiatu nowomiejskiego wymagających wsparcia w zakresie rehabilitacji społecznej, zawodowej i edukacyjnej. Jego celem jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami pełnego dostępu do usług, zwiększenie samodzielności, aktywności zawodowej i społecznej oraz rozwój lokalnego systemu wsparcia.

Program uwzględnia doświadczenia z poprzedniego okresu (2021–2025), rozwój działalności diagnostycznej, wzrost liczby dzieci z potrzebą wsparcia edukacyjnego, funkcjonowanie sieci instytucji pomocowych oraz działania organizacji pozarządowych. Jednocześnie dokument wskazuje na bariery wymagające eliminacji, w tym ograniczoną dostępność infrastruktury, niedostateczny zakres rehabilitacji zawodowej, rosnące koszty funkcjonowania instytucji oraz wyzwania związane z cyfryzacją usług i zmianami demograficznymi.

Uzyskane wyniki diagnozy, posłużyły do opracowania, aktualizacji założeń Programu na najbliższe lata. Zawierają one działania, które powinny przyczynić się do zminimalizowania problemów osób z niepełnosprawnością występujących w powiecie nowomiejskim. Działania te są wyznaczone w następujących celach strategicznych:

CELE STRATEGICZNE I ZADANIA OPERACYJNE PROGRAMU POWIATOWEGO 2026–2030

CEL STRATEGICZNY 1:	Wzmacnianie dostępności usług wsparcia społecznego i rehabilitacyjnego
CEL STRATEGICZNY 2:	Zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami
CEL STRATEGICZNY 3:	Likwidacja barier architektonicznych, komunikacyjnych i cyfrowych
CEL STRATEGICZNY 4:	Rozwój współpracy i partnerstwa
CEL STRATEGICZNY 5:	Zwiększenie świadomości społecznej i edukacja w zakresie niepełnosprawności

Dla każdego z celów strategicznych przypisane zostały cele operacyjne oraz zespół kierunków działań. Wszystkie cele wynikają bezpośrednio z diagnozy sytuacji osób z niepełnosprawnościami i przeprowadzonej analizy SWOT.

CEL STRATEGICZNY 1: Wzmacnianie dostępności usług wsparcia społecznego i rehabilitacyjnego

- Rozwój sieci placówek wsparcia dziennego i rehabilitacyjnego (DPS, ŚDS, PŚDS, WTZ).
- Zapewnienie dostępu do specjalistycznej opieki psychologicznej i medycznej, w tym psychiatrii dziecięcej.
- Rozszerzenie programów rehabilitacji zawodowej i fizycznej oraz wczesnego wspomaganie rozwoju.

CEL STRATEGICZNY 2: Zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami

- Realizacja programów aktywizujących społecznie (np. wsparcie asystenta osoby z niepełnosprawnością, zajęcia integracyjne, zajęcia rozwijające zainteresowania).
- Wsparcie w zatrudnieniu osób z niepełnosprawnościami poprzez doradztwo zawodowe, staże i programy aktywizacji zawodowej.
- Promowanie inicjatyw lokalnych zwiększających uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.

CEL STRATEGICZNY 3: Likwidacja barier architektonicznych, komunikacyjnych i cyfrowych

- Modernizacja i dostosowanie przestrzeni publicznej oraz transportu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Zapewnienie wsparcia w dostępie do technologii wspomagających funkcjonowanie w społeczeństwie informacyjnym.

CEL STRATEGICZNY 4: Rozwój współpracy i partnerstwa

- Wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej (jednostki samorządowe, organizacje pozarządowe, instytucje edukacyjne i zdrowotne).
- Promowanie partnerstwa lokalnego i inicjatyw społecznych wspierających osoby z niepełnosprawnościami.

CEL STRATEGICZNY 5: Zwiększenie świadomości społecznej i edukacja w zakresie niepełnosprawności

- Prowadzenie kampanii informacyjnych i działań edukacyjnych zwiększających wiedzę społeczną o potrzebach osób z niepełnosprawnościami.

- Upowszechnianie informacji o dostępnych programach wsparcia i możliwościach korzystania z nich.

CEL GŁÓWNY	CEL SZCZEGÓŁOWY	KIERUNKI DZIAŁAŃ
Zwiększenie samodzielności, aktywności społecznej i zawodowej oraz jakości życia osób z niepełnosprawnościami w powiecie nowomiejskim poprzez wyrównywanie szans tych osób i przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu	Wzmacnianie dostępności usług wsparcia społecznego i rehabilitacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój sieci placówek wsparcia dziennego i rehabilitacyjnego (DPS, ŚDS, PŚDS, WTZ) • Zapewnienie dostępu do specjalistycznej opieki psychologicznej i medycznej, w tym psychiatrii dziecięcej. • Rozszerzenie programów rehabilitacji zawodowej i fizycznej oraz wczesnego wspomaganie rozwoju.
	Zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja programów aktywizujących społecznie (np. wsparcie asystenta osoby z niepełnosprawnością, zajęcia integracyjne, zajęcia rozwijające zainteresowania). • Wsparcie w zatrudnieniu osób z niepełnosprawnościami poprzez doradztwo zawodowe, staże i programy aktywizacji zawodowej. • Promowanie inicjatyw lokalnych zwiększających uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.
	Likwidacja barier architektonicznych, komunikacyjnych i cyfrowych	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja i dostosowanie przestrzeni publicznej oraz transportu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. • Zapewnienie wsparcia w dostępie do technologii wspomagających funkcjonowanie w społeczeństwie informacyjnym.
	Rozwój współpracy i partnerstwa	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej (jednostki samorządowe, organizacje pozarządowe, instytucje edukacyjne i zdrowotne). • Promowanie partnerstwa lokalnego i inicjatyw społecznych wspierających osoby z niepełnosprawnościami.
	Zwiększenie świadomości społecznej i edukacja w zakresie niepełnosprawności	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie kampanii informacyjnych i działań edukacyjnych zwiększających wiedzę społeczną o potrzebach osób z niepełnosprawnościami. • Upowszechnianie informacji o dostępnych programach wsparcia i możliwościach korzystania z nich.

CEL STRATEGICZNY 1: Wzmacnianie dostępności usług wsparcia społecznego i rehabilitacyjnego			
Cel operacyjny	Realizatorzy	Wskaźniki osiągnięcia celu	Źródła danych
<ul style="list-style-type: none"> Rozwój placówek wsparcia dziennego i rehabilitacyjnego (DPS, ŚDS, PŚDS, WTZ). Zapewnienie dostępu do opieki psychologicznej i medycznej. Rozszerzenie programów rehabilitacji zawodowej i wczesnego wspomagania rozwoju. 	PCPR, DPS, WTZ, ŚDS, PŚDS, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, jednostki oświatowe	<ul style="list-style-type: none"> Liczba funkcjonujących placówek wsparcia i ich uczestników. Liczba osób korzystających z rehabilitacji i poradnictwa. Liczba nowych usług rehabilitacyjnych i edukacyjnych. 	Sprawozdania PCPR, ewidencje placówek, dokumentacja Poradni
CEL STRATEGICZNY 2: Zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami			
<ul style="list-style-type: none"> Realizacja działań aktywizujących społecznie. Wsparcie (np. wsparcie asystenta osoby z niepełnosprawnością, zajęcia integracyjne, zajęcia rozwijające zainteresowania) w zatrudnieniu i doradztwie zawodowym. Promowanie inicjatyw zwiększających uczestnictwo w życiu społecznym. 	PCPR, PUP, organizacje pozarządowe, szkoły, placówki wsparcia dziennego	<ul style="list-style-type: none"> Liczba uczestników programów aktywizacji społecznej. Liczba osób zatrudnionych lub uczestniczących w stażach i kursach zawodowych. Liczba wydarzeń integracyjnych. 	Sprawozdania PCPR, PUP, raporty placówek wsparcia i organizacji pozarządowych
CEL STRATEGICZNY 3: Likwidacja barier architektonicznych, komunikacyjnych i cyfrowych			
<ul style="list-style-type: none"> Modernizacja przestrzeni publicznej i transportu. Ułatwienie dostępu do technologii wspomagających funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami. 	Starostwo Powiatowe, gminy, PCPR, jednostki inwestycyjne, organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zmodernizowanych obiektów i miejsc publicznych. Liczba osób korzystających ze sprzętu wspomagającego samodzielność. Liczba wdrożonych rozwiązań cyfrowych. 	Dokumentacja PCPR, umowy partnerskie, sprawozdania organizacji pozarządowych
CEL STRATEGICZNY 4: Rozwój współpracy i partnerstwa			
<ul style="list-style-type: none"> Wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej i z organizacjami pozarządowymi. Promowanie lokalnych inicjatyw wspierających osoby z niepełnosprawnościami. 	PCPR, Starostwo Powiatowe, organizacje pozarządowe, szkoły, placówki wsparcia dziennego	<ul style="list-style-type: none"> Liczba podpisanych porozumień i partnerstw. Liczba wspólnych projektów i inicjatyw lokalnych. Liczba zaangażowanych organizacji. 	Dokumentacja PCPR, umowy partnerskie, sprawozdania organizacje pozarządowe
CEL STRATEGICZNY 5: Zwiększenie świadomości społecznej i edukacja w zakresie niepełnosprawności			
<ul style="list-style-type: none"> Kampanie informacyjne i działania edukacyjne. Upowszechnianie informacji o dostępnych programach wsparcia. 	PCPR, Starostwo Powiatowe, gminy, organizacje pozarządowe, szkoły	<ul style="list-style-type: none"> Liczba kampanii i wydarzeń edukacyjnych. Liczba osób objętych działaniami informacyjnymi. Poziom świadomości społecznej (badania ankietowe). 	Sprawozdania PCPR, gmin, organizacje pozarządowe; raporty z kampanii; wyniki ankiet

17. MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

Proces monitoringu wdrażania Programu będzie służył identyfikacji osiągniętych rezultatów oraz porównaniu ich zgodności z założeniami. Dane zebrane i opracowane w procesie monitoringu posłużą do ewaluacji Programu. Będzie ona polegała na gromadzeniu i opracowywaniu informacji i danych zebranych od wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację działań. Punktem odniesienia będą przede wszystkim wskaźniki określone w Programie odnoszące się do poszczególnych celów. Dane do pomiaru wskaźników pozyskiwane będą z dokumentacji podmiotów realizujących poszczególne zadanie. Monitorowanie umożliwi bieżącą ocenę realizacji zaplanowanych kierunków działań oraz pozwoli na modyfikację i dokonywanie korekt w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą zaistnieć w wyniku, np. zmiany regulacji prawnych lub nasilenia niektórych problemów społecznych. Do ewaluacji zostanie wykorzystana metoda samodzielnej oceny stopnia realizacji Programu i osiągniętych efektów, dokonywana na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu. Proces ten pozwala na stwierdzenie czy podejmowane działania są zgodne z założeniami, które określono na etapie ich planowania.

18. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Finansowanie działań przewidzianych do realizacji w okresie obowiązywania Programu zależeć będzie w dużym stopniu od możliwości pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych. Wpływ na koszty realizacji wybranych działań i ich pożądaną skalę mieć będą także zmiany w regulacjach ustawowych. Obok kosztów zadań, które w klasyfikacji budżetowej są ściśle wyodrębnione i zidentyfikowane istnieją także te, których tak łatwo wyodrębnić nie można, bowiem w materiałach planistycznych i sprawozdawczych są one bardzo często ujmowane łącznie z innymi kosztami. Część działań istotnych dla realizacji Programu finansowana jest z pominięciem budżetu powiatu, a dysponenci tych środków nie są organizacyjnie powiązani ze strukturami samorządu np. nakłady ponoszone ze środków PFRON czy NFZ. Istnieje również zakres usług społecznych oferowanych osobom z niepełnosprawnością odpłatnie przez podmioty o charakterze gospodarczym i podmioty w ramach odpłatnej działalności pożytku publicznego. Ich zakres i dostępność regulowane są głównie poprzez poziom zamożności korzystających i możliwości wspierania tych usług systemem ulg i dotacji.

Na źródła finansowania, z których będą mogły być przeznaczone środki finansowe na realizację niniejszego Programu składają się między innymi:

- budżet gminy, samorządowy, centralny
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
- Fundusz Pracy
- Fundusz Solidarnościowy
- Narodowy Fundusz Zdrowia
- fundusze zewnętrzne: m.in. fundusze strukturalne unii europejskiej, inne programy
- organizacje pozarządowe,
- sponsorzy indywidualni (krajowi lub zagraniczni).

19. PODSUMOWANIE

Opracowanie *Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2026–2030* stanowi kolejny dokument strategiczny, który wskazuje konkretne działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, mające na celu poprawę jakości życia, a także pomoc dostosowaną do rzeczywistych potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności.

Realizacja zadań określonych w Programie uzależniona będzie w dużym stopniu od możliwości finansowych powiatu i innych podmiotów działających w obszarze osób z niepełnosprawnością. Ważną rolę odgrywają również sami adresaci programu, tj. osoby niepełnosprawne i ich rodziny, gdyż od ich aktywnej postawy zależeć będzie powodzenie realizacji zamierzonych działań.

Wobec potencjalnych zmian zarówno w wymiarze ogólnokrajowym, regionalnym i lokalnym, spowodowanych czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi, niniejszy Program może ulec pewnym zmianom bądź uzupełnieniom. Program ma charakter otwarty z uwagi na zmieniającą się rzeczywistość społeczną. Koniecznym staje się reagowanie na pojawiające się problemy i wyzwania, a w konsekwencji wprowadzenie zmian i nowych rozwiązań.

20. SPIS TABEL

Tabela 1.	Statystyki osób z niepełnosprawnością	12
Tabela 2.	Podział osób z niepełnosprawnością według płci i ekonomicznych grup wieku	13
Tabela 3.	Podział osób z niepełnosprawnością według płci i miejsca zamieszkania	13
Tabela 4.	Liczba orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności wydanych przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim w latach 2021-2025	15
Tabela 5.	Liczba orzeczeń wydanych przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim dla osób z symbolami niepełnosprawności powyżej 16 roku życia w latach 2021-2025	15
Tabela 6.	Liczba wydanych orzeczeń wydanych przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim wg przyczyn niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia w latach 2021-2025	16
Tabela 7.	Liczba wydanych orzeczeń przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim wg przyczyn i stopnia niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia w latach 2021-2025	17
Tabela 8.	Liczba orzeczeń wydanych przez PZdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim dla osób z symbolami niepełnosprawności poniżej 16 roku życia w latach 2021-2025	18
Tabela 9.	Liczba wydanych orzeczeń przez PzdsOoN w Nowym Mieście Lubawskim wg przyczyn niepełnosprawności dla osób poniżej 16 roku życia w latach 2021-2025	19
Tabela 10.	Placówki oświatowo-edukacyjne w powiecie nowomiejskim. Stan na dzień 28 października 2025 r.	21
Tabela 11.	Działalność diagnostyczna Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Nowym Mieście Lubawskim w roku szkolnym 2020/2021 – 2025/2026 (stan na 31 grudnia 2025 r.)	24
Tabela 12.	Orzeczenia i opinie Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Nowym Mieście Lubawskim w roku szkolnym 2021/2022 – 2025/2026	25
Tabela 13.	Liczba osób z niepełnosprawnością korzystających ze wsparcia OPS/CUS w latach 2021r. – 2025 r	29
Tabela 14.	Programy rządowe realizowane przez OPS/CUS w latach 2021–2025	30
Tabela 15.	Liczba uczestników w przedziale wiekowym	34
Tabela 16.	Uczestnicy według stopnia niepełnosprawności	35
Tabela 17.	Rodzaj głównego schorzenia uczestników Warsztatu	35
Tabela 18.	Uczestnicy według miejsca zamieszkania	36
Tabela 19.	Struktura wiekowa uczestników placówki według przedziałów wiekowych	37
Tabela 20.	Zestawienie zadań i wydatków – rehabilitacja społeczna i zawodowa (2021–2025)	40
Tabela 21.	Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej w latach 2021–2025 – wydatki w zł	42
Tabela 22.	Zestawienie zadań i wydatków – program Aktywny samorząd (2021–2025)	44
Tabela 23.	Zestawienie zadań i wydatków – Program Wyrównywania Różnic Między Regionami III (2021–2025)	46
Tabela 24.	Organizacje pozarządowe działające na terenie powiatu nowomiejskiego na rzecz osób z niepełnosprawnością	49
Tabela 25.	Realizacja projektów na rzecz osób z niepełnosprawnością w latach 2021–2025	50